

247253

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

XXV. ÉVFOLYAM

1943. 9. SZÁM.

A L A P I T O T T A : R A V A S Z L Á S Z L Ó

T A R T A L O M :

AZ IGE TÜKRÉBEN.

I. L.: Amire csak Isten képes.

Dávid Gyula: A házasság és család.
(Miért rendelte Isten a házasságot
és családot?)

I. L.: A református férfi hitélete.

I. L.: A nem református iskolákban
folyó vallástanítás szabályozása.

LELKÉSZNÉK SZÁMÁRA.

Soós Adolfné: Szükség van a
Lelkésznék Szövetségére?

Hírek.

VASÁRNAPI ISKOLA.

Kozma Tibor: Vezérgondolatok
Fankhauser vasárnapi iskolai taní-
tásaihoz.

IRODALOM.

Székely János: Epiktétos kézi-
könyvecskéje.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK: DR. IMRE LAJOS, DR. TAVASZY SÁNDOR

ELŐFIZETÉSI ÁRA: EGYÉVRE 8— PENGÓ. — EGYES SZÁM ÁRA 80 FILLÉR

KÉRELEM.

Tisztelettel kérjük lapunk előfizetőit, hogy az előfizetési díjakat minél sürgősebben küldjék be. Mivel már többször is közöltünk erre vonatkozó felhívást a lapban és osekklapot is küldöttünk, kérjük az előbb már erre a ólra küldött osekklap felhasználását. Jelen számunk címszalagján mindenki részére feltüntetjük, mennyi hátraléka van és kérjük annak sürgős rendezését, hogy a nyomda iránti kötelezettségünknek eleget tudjunk tenni és a lap megjelenésében zavarok ne álljanak elő.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A KIADÓHIVATAL.

M é g k a p h a t ó :

DR. KISS TIHAMÉR:

**A ref. népfőiskola a vallásos nevelés
szolgálatában.**

Ára 30 fillér.

KOZMA TIBOR:

**Az „Imago Dei” problémája és a
prédikált Ige.**

Ára 5.— Pengő.

RAVASZ LÁSZLÓ:

Hít és engedelmesség.

Ára 7.— Pengő.

A világot legyőző hit.

Irták: Dr. Tavaszy Sándor, Dr. Imre Lajos, Dr. Gönczy Lajos,
Dr. Nagy Géza és Nagy András. Ára 1·20 Pengő.

AZ IGE TÜKRÉBEN

Amire csak Isten képes.

Luk. 15 : 21—22.

Ez a két, egymásnak ellentmondó vers olyan itt, mint az ég és a föld, mint az Isten és az ember ellentéte. Az emberi bűnbánat legmélye szólal meg a tékozló fiú szavaiban: „nem vagyok méltó ... vétkeztem ... tégy olyanná, mint a béreseid közül egy.“ Ezzel a mélységgel szemben, amire csak lejuthat az ember, a saját maga megbecsülésének, büszkeségének teljes elvetésében, lemondva mindarról, ami valaha volt s ami lehetett volna, Isten felelete egyszerre a magasságba ragad; a feleletben elhangzó szavak éppen az ellentétei annak, amit a megalázkodott, megsemmisült lélek mond: „hozzátok ki a legszebb ruhát, gyűrűt a kezére... ez az én fiam.“ Csak az Isten tud, az Atya ilyen nagylelkű, ilyen csodálatosan irgalmas lenni. Csak ő tudja éppen az ellenkezőjét mondani annak, amit az ember saját magáról el kell hogy mondjon, csak ő tud haszontalan és tékozló béresből édes gyermekké tenni, a rongyok helyett díszes ruhát, az elkoldusodott, éhező, mocsokban fetrengelt emberre a legszebb ruhát, gyűrűt és sarut adni.

Az ember erre nem képes. Minden emberi igazságszolgáltatás, sőt az emberi méltányosság és igazságérzet egészen mást diktálna. Még ha nem is megtorlást és méltó büntetést, akkor is csak azt, hogy aki vétkezett, az legalább a következményeit lássa meg a bűnének. Hogy az egyszer már megtévedt emberrel óvatosan kell bánni, gyanuperrel kell élni vele szemben, ki tudja, nem lappang-e a bűnbánata mögött számítás, hizelgés, a visszatérése mögött a kényszer vasvesszeje, nem szánatni akarja-e magát, megejtteni a résztvevő lelket, hogy még egyet üssön rajta, talán nagyobb, mint amekkorát eltávozásával ütött? Az ember nem ismeri azt a hirtelen, átmenet nélküli felemelést a szennyből a tisztaságba, a romlásból a szentségbe. A megbüntetett gyermekkel is vonakodva és kimérten beszélni tanít a pedagógia, nem szabad kedvezni neki, éreztetni kell vele, hogy bűnös volt és a bocsánat nem könnyű és nem feltételnélküli. Az ember nem tud igazságos sem lenni, de irgalmas sem. Ugyanaz a bűn, ami a tékozló fiúban ott volt, ott lappang, mint gyanú, mint bizalmatlanság abban is, akihez fordul.

Isten nem ismer feltételt, nem él gyanúperrel, nem korlátozza a szeretet szavait és nem óvatos az ajándékozásban. Ő egyszerre ad, mindent ad és feltétel nélkül, ingyen ad. És ez a fel-

tétel nélküli, ingyen való teljes adás a kegyelem. Azért két külön világ az ember világa és az Istené. Azért nem lehet az emberi világból Istenhez magunktól eljutni, mert minket ezer és ezer gát korlátoz abban, hogy így tudjunk a kegyelemről és így tudjunk bízni a kegyelemben.

A mai világ nem a kegyelem megismerésének a világa, hanem a megtorlásé, az úgynevezett igazságé, az emberé. Azért olyan merev, szigorú, igazságos és ezért mégsincs benne az igazi igazság. De van egy hely, ahol minden emberi gondolattal szemben Isten kegyelmes gondolata kell, hogy uralkodjék, sőt kell, hogy diadalmaskodjék. Ez a hely az egyház, ahol olyan lelkek vannak, akik ezt a kegyelmet már érezték. Ahol azok vannak, akik már állottak ott az Atya előtt és hallották ezt a minden emberi várakozás elleni, minden emberi igazságot és elgondolást megcáfoló drága szavakat, akik látták a kegyelem csodáját. Akikben valóság lett Istennek az a bánásmódja, ahogyan ő bánik velünk a Krisztus által.

És ez a hely azért van s ezek a lelkek azért vannak, hogy belőlük a kegyelem üzenete áradjon ki mindenkire, erre az egész, áligazságban és álbölcsességben szenvedő világra. Ezt az üzenetet kell hirdetni a családban, iskolában, templomban, mert csak ez a kegyelem a mi reménységünk, csak az, hogy Isten nem úgy bánik velünk, mint ahogyan mi bánánk másokkal. A keresztyén egyház, család, iskola ennek az isteni tékozló kegyelemnek üzenetét vigye be és erről tegyen tanúságot minden élet számára. Talán akkor megváltozik, nem a világ, csak a mi lelkünk és talán akkor, aki meglátta, mi történt vele, segített abban, hogy ugyanez megtörténjék másokkal.

I. L.

A házasság és a család

A házasság és a család kérdéséről alább közölt és ezután még közlendő néhány írásom a következő szempontokat igyekszik érvényesíteni: 1. Theologiai etikai megalapozását és áttekintését nyújtja a címben foglalt kérdésnek. 2. Tájékoztató és állást foglal a kérdés szociális, jogi és felekezeti vonatkozásaiban. 3. Felöleli az új Egyházi Törvényben előírt és komolyabb értelemben vett jegyesoktatás anyagát. 4. A tudományos frazeológia használatától az írásban szándékosan tartózkodom, hogy a stílus könnyedségével és a fogalmazás egyszerűségével írásaimat gyülekezeti előadások tartásánál többek részére használhatóvá tegyem.

I.

Miért rendelte Isten a házasságot és a családot?

1. *Az emberiség fenntartására.* A keresztyén gondolkodás a házasság és a család rendeltetését Istennek a Szentírásban adott parancsában keresi. A Szentírás első nyilatkozata, mely minden emberi tapasztalást és ismerést megelőz, azt mondja: „Teremté tehát az Isten az embert az ő képére, ... férfiúvá és asszonnyá teremté őket.” (Móz. 1:27.) *A házassági élet tehát Isten szándéka és terve volt.* A férfi és nő egymás mellé rendelése isteni östörvény, mely minden emberi befolyást megelőzött, de egyúttal minden későbbi emberi beavatkozást, értelmezést és szándékot meg is határozott. Nem mi határozzuk meg a házasság rendeltetését, hanem teremtésünkkel készen kaptuk azt. A két nem különbözősége, azok egymáshoz való viszonya megmásíthatatlan tényképpen Isten szuverén akaratában adva van. Férfi és nő egyformán Isten képére teremtetett, hozzá hasonló gondolkozásban és akaratban. Mint ahogy az újszülött gyermek az atyai meghatározást magában hordozza, úgy volt az első ember egészen meghatározva az isteni teremtés által.

Ez az első bibliai nyilatkozat nem áll ellentétben azzal a másodikkal, hogy Isten az asszonyt a férfi oldalbordájából alkotta. Ebből a teremtési rendelésből nem az következik, hogy a férfi és nő viszonyában valami különbséget támasszunk, hanem a szándéka az, hogy kimutassa, hogy férfi és nő *egyaránt* Isten képére teremtettek és Isten midkettőjükbe lehelté a maga lelkét, és ők *kettőn együtt tesznek ki egy egészet!* Egyik a másik nélkül csak fél-ember.

Azulán azt olvassuk itt, hogy Isten megáldotta őket: „Szaporodjatok és sokasodjatok és töltsétek be a földet.“ Isten megáldotta tehát őket a *termékenység* áldásával.

Ebben a viszonyban az asszony a férfiú és leendő gyermekei számára rendeltetett, mint férjének *segítőlőrsza*, leendő gyermekeinek *anyja*; a *férfiú*, mint mindnyájuk *gondviselője*. A férj és feleség egy testté lesznek, ragaszkodnak egymáshoz, méztelenek és mégsem szégyenlik. (I. Móz. 2:24—25.) Házassági életükre jellemző tehát: *gondviselés* egyik, *segítés* a másik, teljes eggyélétel a *szeretletben* mindkét részről, *uralkodás* mindenben és *szaporodás a föld benépesítésére*.

A házasság tehát a teremtési rendelés szerint a férfi és a nő teljes életközössége az Isten iránti engedelmesség és az emberiség fenntartása érdekében.

És most következik valami, amit az emberek szeretnek tudomásul nem venni. A Szentírás két első gyönyörű fejezete után, jön a harmadik, s benne az *ember tragédiája*. Férfi és asszony nem engedelmeskedtek Istennek. Kívánságuk következtében megtörték a közösséget Istennel. Széttört a békesség, oda lett a megértés. Az Istennel való békesség megszűnésének következményeképpen beteg lett a szeretet a férfi és a nő között. Akik az imént még a szeretet legteljesebb közösségében éltek, most meghasonolva, nem vállalják már egymást, szeretné egyik a másikra borítani a vizes lepedőt: „Az asszony, akit mellém adtál vala, ő ada nekem arról a fáról és úgy evém.“ (I. Móz. 3:12) A szeretet közösségének vége van, akik ketten egyek voltak, most ismét ketté váltak. „Éva a bűnös“ — mondja Ádám; a szeretetből önzés lett, az áldásból átok. „Epekedjél a te férjed után, ő pedig uralkodik rajtad“ — mondja az Úr Évának.

Az *asszonynak* Istentől rendelt eredeti szeretetét, mely önmagának teljes, önkéntes, szeretetteljes átadásában állott a férfi számára, és a közösségét, az *egy férfi, egy nő egy közösségét*, mely olyan természetes közösség volt, megfertőzte a bűn: epekedéssel, kívánsággal, a vágyak szenvedélyével, önmaga bűnös lényegének kiélési vágyával.

És a teremtés koronája, a *férfi* is, akinek oly természetes volt a viszonya az asszonnyal, gondoskodása róla, önként, — szeretettel hódoló felesége felett, gondoskodása most rőbotos munkává, uralma hatalmaskodássá és a magától értetődő természetes szeretet szenvedélyes epekedéssé silányult. Földjén a tövis és bogáncs terem, munkáján a veríték átká van.

És a *gyermek*? A gyermekáldásra vonatkozó isteni rendelkezés érintetlen maradt! Csak beleiktatódott az asszony életébe a fájdalom és áldozat törvénye. „Magsokasítom viselősséged fájdalmait, fájdalommal szülsz magzatokat.“ (I. Móz. 3:16.)

Az isteni átok a gyermekkel való vonatkozásban az asszonyt sújtotta, de egészen érintetlenül hagyta az ember életébe a gyermekkel bevonuló öröme és áldásra vonatkozó rendelkezését.

A *gyermek* az ember életében mindig a bűneset előtti örvendező, boldog állapotnak a visszatérése. A gyermek — amint Madách mondatja Ádámmal — „az édenkertnek egy késő sugára“, az édenkerti dicsőséges nap felragyogása. Ezt így mondjuk általában: *a gyermek áldás*. Igen, a gyermek áldás, mert benne a paracicsomi élet örömei szállnak vissza nyomorult életünkbe. Ezért tartja a Szentírás Isten kibeszélhetetlen jótéteményének, ahol gyermeket ad a családnak, s ezért tartja a gyermektelen házasságot szegénynek, mert nincs alkalmuk belellezni a paracicsomi boldogságba, amely sehol, az élet semmilyen vonatkozásában oly tisztán nem nyilvánul, mint a *gyermekáldásban* és a gyermekkel együtt járó örömben. Ezért van az, hogy abban a házasságban, ahol elmaradt a gyermek, olyan nagy epekedéssel tekintenek reá és olyan megfosztottnak érzik magukat gyermek hiányában. Viszont gyermekes családokban a legtisztább örömöknak, a legönzettelenebb szolgálatoknak az alkalmát éppen a gyermek adja meg.

Amikor Isten a gyermekáldás rendelését a bűneset után is érintetlenül meghagyta, ezzel a házassági és családi életnek első nagy feladatát és rendeltetését jelölte meg. Bár a bűneset — amint láttuk — a férfi és nő természetes szeretetviszonyát megrontotta, a gyermekáldás rendelésének fenntartása érdekében mégis megmaradt a férfi és nő közötti vonzalom ereje; bár átok alatt van a férfi munkája és izzadsággal jár a kenyér megszerzése, mégis a nő ellenállhatatlan ösztönszerűséggel adja oda magát segítőtársul a férfinak és vállalja vele ezt a megátkozott sorsot; s a férfi is óráról-órára, napról-napra és évről-évre kikerülhetetlen önkéntes kényszerűséggel veszi magára a fáradságos gondoskodás terhét a maga asszonyáról és gyermekeiről. Már a férfi és a nő természetes szeretete is megérzi, hogy kettőjük viszonyának többnek kell lenni a neme viszonyánál és úgy tekint a gyermekekre, mint szerelmi viszonyának gyümölcseire és megajándékozott áldására. Ahol a lélek és az emberi gondolkodás nincs még halálosan megfertőzve, ott szinte kínos türelmetlenséggel várják a házasság szerelmük gyümölcseinek ígérését és megérkezését.

Milyen rettenetes csapás a család életében a gyermek elvesztése. Igen, mert megérzik, hogy kihullott valami a családi életből, ami mint valami áldott tartalommal megtöltötte az életét úgy a férfinak, mint az asszonynak.

A szeretet természetes vonzódást, a gyermek utáni vágyat, azért hagyta meg Isten az emberben, hogy érvényben maradjon a föld benépesítésére vonatkozó isteni rendelése. Igaz ugyan, hogy az Ádám óta történt házasságoknál kevés mértékben érvényesül ennek az isteni rendelésnek tiszta látása; kevés ember van, aki azért alapít családot, hogy tudatosan hozzájáruljon az isteni rendelés fenntartásához és néhány gyermekkel a földkerekség lakóinak szaporításához. De a természetes szeretet csodálatos tulajdonsága, hogy sejtyszerűleg bár, de hajlja az embert, hogy eleget tegyen az isteni rendelkezésnek.

De nemcsak a tulajdonsága, hanem az ereje is csodálatos ennek a szeretetnek, már a kezdeti időszakban sokszor megvakul, mert csak úgy lehetnek a felek egymáséi, ha nagyon sok fogyatkozás leplezetlen marad, ezer akadályon áttöri magát és hisz az elnyerendő boldogságban. Minden elkövetkező nehézséget fátyollal takar el, hogy a házasság létrejövését ne akadályozza. Melyik menyasszony gondol a bizonyosan eljövő gyermekszülés nehézségére, rosszulletekre, kedvtelenségre, vagy melyik vőlegény, munkája sikertelenségére és hivatása nehézségeire? A természetes szeretet csodálatos ereje megvakítja őket, hogy el ne veszítsék kedvüket és bátorságukat a családalapításra.

A szeretetnek ez a tulajdonsága nem ravasz család és rászédés, sokkal inkább isteni nevelés, hogy emberi rendeltetésünknek és az isteni teremtési rendelésnek eleget tudjunk tenni.

A látás azonban nem maradhat megvakult. Tudjuk, hogy a bűn a férfi és a nő viszonyát a sok kapocs mellett is mennyire hatalma alatt tartja. Éppen a két nem természetes vonzalmában mennyi kísértés és keserves bukás jár együtt a bűn miatt. Éppen ezért ezt a természetes vonzalmat tudatosan az isteni akarat irányvonálatában kell szolgálátba állítani és a *vak hajlamot tudatos engedelmességgé* kell tennünk.

2. *A paráznaság orvosságául.* Ha a bűneset valóságával számolunk és az őszötvetség mellett az újszövetségben is lapozgatunk, még egy *másik indoklásdt* is megtaláljuk a házasságnak. A biblia első lapjain adott teremtési rendelés mellett ott találjuk az isteni átokmondást s ez úgy kíséri, olyan elválaszthatatlan tartozéka lesz az emberi életnek, mint fénynek az árnyék. Az első áldásból Isten gondviselése kimondhatatlanul sokat meghagyott nekünk a házasság életben. De e mellett ott van a bűn sötét árnyéka, mely a szeretet kitörését gonosz indulataival befolyásolja és nem egyszer teljes uralma alatt tartja. Az ember szeret, de nem úgy, amint rendelve van; nem mindig akkor, amikor rendelve van és nem mindig azt, aki rendelve van. Ismerjük a paráznaságnak nemcsak a fogalmát, hanem életünket beárnyékoló sötétségét. Lehet, hogy a romantikus lelkületű emberek számára érzésükön ejtett sérelemnek tűnik fel, de mégsem szabad eltitkolnunk, amit a házasságról a biblia még mond s amit éppen a bűn miatt mondja: „A paráznaság miatt minden férfiónak tulajdon felesége legyen és minden asszonynak tulajdon férje.” Tehát úgy áll előttünk a házasság, mint *orvosság a paráznaság ellen*, orvosság a bűn hatalma és az isteni átok alatt álló testnek, — még pedig Isten-től adott orvosság, — hogy magunkat meg tudjuk őrizni tisztaságban és testi-lelki életközösségünket a szeplőtlen házasság folytatásában tudjuk Istennek odaszentelni.

Természetes azonban, hogy a házasság eme második indoklását csak *egyik* indoknak tarthatjuk, nem pedig *egyetlennek*, mert a házasság sokkal több annál, mint pusztán biztosíték a paráznaság ellen. De azoknak az embereknek, akik a test veszélyeit

lebecsülik és minden testi vonatkozástól független lelki-szellemi életet akarnak élni, vagy akik a testiséget, érzéki vágyainak kielégítésével túlbecsülik, egyaránt figyelmeztetés ez a második indoklás: „mindenkinek tulajdon felesége és tulajdon férje legyen” és „jobb élni, mint égni.” Az az ember, aki testét lebecsüli, s csak a lélek magasabb világában akar élni, ha a megtartóztatásra különös kegyelmet nem nyer, súlyos összeütközésbe kerül testi kívánságaival és oktalan lemondásáért oly magas árat kell fizetnie, mely még a lelkét is elkívánhatja. Házasság nélkül élni nem lehet sem parancsszóra, sem szükségből, hanem csakis isteni kiválasztottság folytán s aki mégis életkörülményei folytán arra van ítélve, annak minden nap újra fel kell fegyverkeznie a hit és a lélek fegyvereivel, hogy kívánságaival folytatott küzdelmeiben el ne bukják. Az az ember pedig, aki testiségét túlbecsüli és a házasságot vágyai kielégítésének útjában akadálnak tartja, féktelen szenvedélyek áldozatául dobja testi egészségét és lelke épségét egészen, s amikor tettére rádöbben, talán már késő, hogy életét a házassági és családi élet korlátai között megtartsa s hogy ellobogtatott erejét az élet lámpásába visszatöltse.

Emberi természetünk követelése is tehát az, hogy ha nincs erőnk a test hatalmával szembezállani, kövessük az isteni parancsot. Majd a házassélet folytatásában meg fogjuk tapasztalni, hogy mennyi átok elfordul életünk felől s egyre jobban meg fogjuk ismerni a másik rendelést, hogy *egy férfi és egy nő a kölcsönös hűségben és szeretetben összekapcsolva igyekezzék betölteni a föld bennépsítésére adott parancsot és igyekezzék eleget tenni a házassélet harmadik követelésének*, melyet lássunk a következőkben:

3. Lelkikövösség kiépítésére. Ha azt kérdeztük, hogy miért rendelte még Isten a házasságot és a családot, erre a kérdésre feleletet szintén a Szentírásban találunk, amikor ezt olvassuk: „Ti asszonyok, a ti saját férjeteknek engedelmesek legyetek, mint az Úrnak. Mert a férj feje a feleségének, mint Krisztus is feje az egyháznak és ugyanő megtartója a testnek. De miképpen az egyház engedelmeskedik a Krisztusnak, azonképpen az asszonyok is engedelmesek legyenek férjöknek mindenben. Ti férfiak szeressétek a ti feleségeket, miképpen Krisztus szerette az egyházat és önmagát adta azért, hogy azt megszentelje, megtisztítván a víznek feredőjével, az Ige által, hogy önmaga elébe állítsa dicsőségében az egyházat, úgy, hogy azon ne legyen seplő, vagy sönmörgözés, vagy valami afféle, hanem hogy legyen szent és feddhetetlen. Úgy kell a férfiaknak szeretni az ő feleségöket, mint az ő tulajdon testöket. Aki szereti az ő feleségét, önmagát szereti. Mert soha senki az ő tulajdon testét nem gyűlölte, hanem táplálgatja és ápolgatja azt, miképpen az Úr is az egyházat, mert az ő testének tagjai vagyunk, az ő testéből és az ő csontjaiból valók. Annakokáért elhagyja az ember atyját és anyját és ragaszkodik az ő feleségéhez és lesznek ketten egy testté. Felelte nagy titok ez: de én a Krisztusról és az egyházzól szólok. Hanem azért ti is egyen-egyen, ki-ki

az ő feleségét úgy szeresse, mint önmagát, az asszony pedig meg-
lássa, hogy félje a férjét“ (Ef. 5:22—33). Itt találjuk a házasság
és a család *harmadik* indokolását. A házasságnak a Krisztusban
való hit alapján a méltatása abban áll, hogy a férfi és a nő
házassági közössége példázata, vagy példája, vagy mondhatjuk így
is: *kiabrázolója Krisztus és a gyülekezet közösségének*. Amíg az
őszövetségben különösen a prófétáknál előforduló *hasonlatokban*
a férfi és a nő házassági viszonya Isten népe iránti szeretetének
és viszonyának volt a kiabrázolója, addig itt ebben az újszövetségi
hasonlatban éppen fordítva találjuk: *Krisztusnak a gyülekezete*
iránti szeretete, kapcsolata és közössége utal arra, hogy milyen
szeretetnek, kapcsolatnak és közösségnek kell kialakulni és mélyülni
a házasesetben. E példázat a házaseslet rendeltetéséről, követelmény
a szeretet mélységéről, és a kiabrázolás a közösség szétszakíthatatlan-
ságáról egyáltalán nem nevezhető ábrándnak, hanem a legvalóság-
osabb követeléseit foglalja magában a házaseslelnek.

Ennek a példázatnak a házaseslet szempontjából hármass figyel-
meztetése van: 1. Az asszony legyen alárendelt viszonyban a
férfival szemben, amint az egyház is engedelmeskedik Krisztusnak.
2. A férfi úgy szeresse feleségét, mint Krisztus szerette az egy-
házat. 3. A házastársak közössége olyan szoros és összefogó legyen,
mint Krisztusnak és az egyháznak a közössége.

Lássuk ezt a három figyelmeztetést közelebről: mint alap-
hang vonul át mind a három figyelmeztetésen, hogy házaseslet
csak ott van, ahol szétszakíthatatlan testi-lelki közösségben a
házasesleket a *szeretet* kapcsolja össze. Ez a szeretet már nem
pusztán a nemek vonzódása egymás iránt, hanem *annak elmélyülése*.
Így mondhatnám ezt: *mindősült szeretet*, ami több, mint a szeretet,
ahol a szeretettel már kapcsolódik a *hűség*, tehát mégjobban így
mondhatnám: *a hűséges szeretet*, mely a másik félt úgy fogadja,
amint van, azon értékeinek örvend, amelyek megvannak, azokat a
fogyatkozásokat hordozza el türelmesen, amelyek benne vannak,
vagyis önként kész ez a szeretet magára vállalni mindazt, amit a
házassági hűségeskü így foglal magába: „véle megelégszem, véle
tűnök, véle szenvedek, őt sem egészségében, sem betegségében,
sem boldog, sem boldogtalan állapotjában, holtomiglan, holtáiglan,
hitetlenül el nem hagyom, hanem teljes életemben hűséges gond-
viselője — illetve hűséges segítő társa leszek.“ Ha a szeretet nem
párosul hűséggel, ezzel a halálosan komoly hűséggel, akkor a
házaseslet mindig ki van téve annak a veszélynek, hogy az *érzéki*
vonzalom tovatűnésével, vagy *valami külső körülmény hatása folytán*,
vagy *esetleg egy érzékileg vonzóbb, csiklandozóbb egyéniséggel jelen-
kezésével* a házaseslet belsőleg felbomlik s innen már csak egy
lépés, hogy külső kapcsolatai is, esetleg a teljes elválásig *lazulja-
nak*. Ez a szeretet hűségét a másik iránt a *szolgálatban* mutatja
meg. A házasság tehát nem szórakozásra, nem kéjenckedésre,
hanem *szolgálatra* adott alkalom. A keresztyén élet követelésének,
— hogy cselekedni is kell a mennyei Atya akaratát — itt kell

megvalósulni. Az asszony egész világával beleolvad férje munkájába, céljába. Életrendjébe, a férfi pedig minden munkájával asszonyáért és gyermekeiért él. Az asszonynak ez a szolgálata nem rabság egy zsarnok uralma alatt, hanem önkéntes engedelmesség a vele egyenrangú élettársnak; a férfinak a felsőbbsege nem zsarnokoskodás egy alacsonyabb rendű vagy értékű lény felett, hanem szeretetteljes, gyöngéd, felelősségteljes, komoly vállalása és hordozása önmaga másik felének, mert csak ketten egyek: *ez a teremtsnek a végzése.*

Azt már láttuk, hogy a házastársak igazán a gyermekben találják önmagukra. A gyermek attól a pillanattól kezdve, hogy vágyainkban megszületik, még megszületése előtt megigértetik s mint meztelen kiskirály a családba megérkezik, maga az édenkerti fény; várásában és érkezésében egyaránt az árnyék nélküli élet. A házasság benne szentelődik családdá. A házastársak benne válnak elválaszthatatlannokká. Az átok aláhulló verejtékét az ő napfényes megjelenése teszi csillogóvá, az anya vércseppjeit legszentebb áldozati lánggá. Új célok, új küzdelmek, új erők jönnek a családba a gyermekkel. *De mik ezek?* Figyelmeztetés arra, hogy a családnak egy miniatűr kis gyülekezetté kell kifejlődnie, ahol férj és feleség, szülő és gyermek, gyermek és gyermek között oly mély a szeretet, úgy munkálkodik a szolgálat és oly erős a közösség, mint Krisztus és az ő vérével szerzett egyháza között.

4. Már első előadásomban futólag említettem, hogy mi minden függ a mi egyéni közösségi életünkben a házasság minőségétől. Midőn látjuk a házasság és a család isteni rendelését, még világossabban áll előttünk, hogy ha életünkben valahol javítani akarunk, vagy valahol valamit másképp kell kezdenünk, hibákat eltüntetnünk, bűnöket jóvátennünk, eszményeket újra fogalmazzunk, új küzdelemre indulunk, akkor ennek a jóvátételnek, bűnbánatnak és küzdelemnek a helye *mindenekelőtt a család.* Gondoljunk csak arra, mit jelentene házassági és családi életünknek az isteni rendelés szerint való berendezése éppen napjainkban, mikor félelem fog el, ha nemzeti létünkre, kevés számunkra, gyermektől néptelen családokra, könnyelmű életet folytató fiatalokra, gyűlölködésben élő házaselekre, társadalmunk „magas” erkölcsi felfogására és még „magasabb” erkölcsiségére tekintünk. *Megtéréssel és újrakezdéssel* egyéni és közösségi életünk összeomlott romjai helyébe palotákat emelhetnénk, ha az építést a családban kezdenénk el.

II.

Miért jutott válságba a házasság és a családi élet?

Olvasóim lelkében talán kifogások támadnak s magukban könnyen azzal vádolhatnak, hogy én ennek az élet területnek csak az ideális képét nézem, a valósággal, melyben élünk, nem számolok. — Ismernéd csak az én helyzetemet, tudnád csak, hogy milyen a

keresetem, mondotta volna csak a te egészségedről a doktor azt, amit az enyémről mondott, lennének csak neked férjet hasztalan kereső, égő leányaid, mint nekem, lenne bár csak egy kis sejtlemed, hogy a szeretetet szülő és építő hitnek naponként milyen akadályokkal kell az én lelkemben megküzdenie: bizonyára nem beszélnél ilyen könnyen, s éppen nem az életnek *csak* a szép feléről, követeléseiről és feladatairól. — Ezeket az akadályokat én mind ismerem. Tudom, hogy aki házasságra vállalkozik, vagy családot alapít, milyen akadályokkal küzködik, tudom azt is, hogy különböző okok miatt a házassági és családi élet nem olyan, mint amilyennek hivatása szerint kellene lenni. Egyszóval azt mondhatom: tudom, hogy a házassági élet ma *válságba jutott*; *de* azt még nagyobb határozottsággal mondom, hogy ez a válság és a válságokozta bajok arra vezethetők vissza, hogy a mai házassági és családi élet *nem alkalmazkodik az isteni rendeléshez, nem számol a válságot okozó bűnnel, és a válságból kiszabadító kegyelemmel. A válságnak elsősorban lelki okai vannak.*

A házasság válsága t. k. azzal a lelki zavarral kezdődött, mely első ízben zavarta meg a férfi és nő természetes viszonyát. Ez a zavar a bűn betörése volt az ember életébe. Az ember elveszítette lelki uralmát önmaga és környezete felett és ez a szolgalelkűség azóta állandóan, minden ténykedésében üldözni. A házasság életben ez a lélek abban nyilvánul, hogy szeretet és hűség helyett hajlamos a gyűlölködésre és a másik megcsalására: *Hacsak* nem áll egy magasabb lelkiség parancsa alatt. A házasságban mutatkozó *bűn*-re csupán egy orvosság van, mint általában a bűnre: a *bűnbocsánat*. A gyenge, elbukó léleknek az *erős* lélek uralma alá kell kerülnie, tőle az új élet ajándékát elfogadnia. A Sátánnak egyetlen ellenfele, a kitől fut, kinek a közelében nyugtalanul érzi magát: *Isten*. Ha Sátán van a házasság életben, Istennek kell helyét elfoglalnia.

Az ember lelki uralmának elvesztéséből következik minden más olyan zavaró momentum, mely valamilyen módon vonatkozásban van a házassággal és a házassági vagy családi életnek válságát teszi még mélyebbé. Ha pl. azt mondjuk, hogy manapság széttört a család gazdasági egysége; a férfi egymagában csak kivételes esetekben képes családjá fenntartására; a férfi egyik, a nő másik, a gyermek egy harmadik gazdasági elfoglaltságban van, csak családjukat el tudják tartani; a nő nincs mentesítve a családfenntartás anyagi gondjaitól; az emberek jórésze el van zárva. különösen városban, annak a lehetőségétől, hogy pátriarkális rendezzék be családi életüket, a saját otthonukban, a saját házukban; hogy az ilyen ember otthona egyre jobban éjjeli szállássá és ágyrajárássá süllyedt e robotos világban; népes családnak kell egy-két kis szobában meghúzódnia; ha azt mondjuk, hogy korunk nagy szellemi átalakuláson ment át, mely az élet egész vonalán nyomokat hagyott maga után; ha azt mondjuk, hogy a technika és orvostudomány fejlődésével egy csomó gyermektől való óvszert

juttatott az emberek kezébe: *akkor nem azt kell-e mindezzel egyszerűen kifejezésre juttatnunk*, hogy a bűn különböző helyeken támadt réseken bevonult az emberi életbe, uralma alá hajtotta az embert, megfertőzte a gazdasági életet, mert csak egyeseknek biztosítja a jólétet, sokakat elzár annak lehetőségétől, ravaszkodásával, a segítség leple alatt romboló munkát végez közöttünk, *tehát e romboló hatalom ellen kell orvoslást keresni*. Ott állunk, hogy bármilyen jelentkezési formát ölt a bűn: a lényege mindig ugyanaz: *rontja az emberi életet, engedetlenséget, gyűlölködést szít Isten és ember, ember és ember között*. A segítség lényege sem lehet más: *Rátaposni ennek a gonosz hatalomnak fejére* Annak a sarkával, aki képes összetörni ezt a fejet, ezt a hatalmat.

Minél inkább nem felületén, hanem mélyén vizsgáljuk a családi élet válságát, annál inkább arra a meggyőződésre jutunk, hogy nem felületi — *külső*, hanem lényegi — *belső* kezelést kell erre a betegségre keresni. Ennek pedig első lépése: *az egyes lelkeknek Isten uralma alá kell kerülniök* és az ilyen egyes lelkeknek *ott, ahol vannak*, ha házasesetben akkor ott, ha családi életben, *akkor ott*, be kell rendezniök életüket a *lelki uralom törvényei szerint*.

A következő fejtegetésben azt fogjuk látni, hogyan érvényesül az isteni akarat lelki törvénye a házassági és családi élet részletkérdéseiben, így legközelebb éppen a családalapításra való készületben.

DÁVID GYULA.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A református férfi hitélete.*

1. Sok ember van, aki előtt ez az összetétel: a férfi és a hit, különösnek, sőt *ellentmondónak látszik*. Főképpen azért, mert a hit fogalmában *olyan elemek* vannak, amelyeket a férfias jellemvonásokkal nem tartanak összeegyeztethetőnek. *Hit* alatt sokan értenek puhaságot, erőtlenséget, engedékenységet, egyszerű, néma elfogadást egy parancsnak, valami passzivitást, s ezek teljesen ellenkeznek azzal, amit ferfiasságnak nevezünk, mert a *férfias* magatartást éppen a szilárdság, határozottság, az ész, a saját magában, erejében és képességeiben való bizalom jellemzi.

De ha nem ezt a félreértett és félremagyarázott értelmét hisszük is a hitnek, akkor is könnyen érthető ez a gondolat. Bizonyos, hogy a *hit* bizalmat, odaadást, Isten szavában és akaratában való megnyugvást, az Úr iránti feltétlen engedelmisséget jelent és ez határozott ellentétben van azzal, amit mi férfiasnak szoktunk tekinteni. Ezért van, hogy ha a hit képviselőire, hívő emberekre gondolunk, elsősorban mindig nők és gyermekek jutnak eszünkbe, ha pedig a Bibliában, vagy a történelemben hívő férfiakról van szó, mindig valami idegenszerű vonást látunk bennük.

Ezért azt mondhatjuk, hogy *egy férfi számára mindig súlyosabb és nagyobb követelmény az, amit a hit eléje állít, mint egy nő számára*. A nőnek, emberileg szólva, a lelki alkata jobban reagál a hit követelésére, mint a férfinak. Vannak *felfogdsok*, amelyek ezt ki is használják. Vagy úgy, hogy egészen tagadják a hit lehetőségét az igazi férfira nézve, vagy úgy, hogy a hit tartalmát, vonásait akarják az emberi tulajdonságok szerint átalakítani. Az egyik egészen odáig mehet, — amely felfogást gyakran lehet hallani — hogy követelése enerválja, lesüllyeszti, elgyöngíti és gyávává teszi az embert és ezért elvetendő, a másik védeni és fenntartani akarja a hit fogalmában azt, hogy annak mértéke és velejárója az emberi józan ész, az értelem kritikai működése, amelynek az érvényét Isten Igéje fölé emeli.

2. Két pontot kell látni, amely ezt a kérdést megvilágítja, s ennek a helyes értelmezésére rávezet.

Az egyik az, hogy mi a *hit igazi értelme és lényege*. Ha a *hitvalláshoz* fordulunk ennek a magyarázatáért, ott azt találjuk, hogy a hitnek két vonását emeli ki: a hit *biztos ismeret*, amellyel igaznak tartom azt, amit Isten a maga Igéjében kijelentett, és *szívből bizodalom*, a Krisztusban nekem nyújtott bűnbocsánat felől. Ha pedig a *Biblidből* nézzük meg a hit meghatározását, azt talál-

* Előadás a marosvásárhelyi református napokon tartott evangélizáló összejövetelen.

jük, hogy a hit „a reménylett dolgok valósága”, alapja, lényege, birtoka, és a „nem látott dolgokról való meggyőződés”, bizonyosság, kezesség. Mi tehát ez a négy vonás, amit a hit felől itt látunk? Az egyik: Isten kijelentett akaratának, mint feltétlen igazságnak ismerete és elfogadása; a másik: bizalom a kegyelemben, amelyre az életemet ráépítem; a harmadik: hogy valóságnak tartom és birom azt, ami még csak reménységben az enyém; a negyedik, hogy bizonyos vagyok olyan dolog felől, amit még testi szemeimmel nem láthatok. Mind a négy alapjában ugyanazon egyetlen dolgot követeli, a saját tapasztalataimat, ítéletemet, életemet és jövődömet nem a magam erejére és képességeire, hanem Isten változhatatlan szavára kell felépítenem.

A másik pont, ami a férfi és a hit viszonya kérdését megvilágítja, az embernek és különösen a férfi lelkének a felelete a hit eme követelményére. Az, amit itt a hit követel az ember egész földi, bűnös, önző valóságával ellenkezik. A két nem között éppen a férfi az, akiben nagyobb az ellenállás azon követelménnyel szemben, amit a hitben találunk felállítva: saját magának Isten akarata alá való teljes rendelése. Az ember alapvonása, hogy önmagát akarja — Augustinus ebben találta a bűn lényegét — és önmagáról nem tud lemondani. Ahhoz, hogy egy férfi hithez jusson, sokkal nagyobb és nehezebb utat kell megtennie, mint egy nőnek, vagy gyermeknek, akiknek a lelki alkatára nézve való támaszkodás, a saját maguk másnak a szolgálatába való állítása sokkal közelebb áll. Minél erőteljesebb, határozottabb, öntudatosabb egy egyéniség, annál nehezebben tudja megtenni ezt az utat és annál nehezebben jut el az igaz hitre.

Pedig ebben a kérdésben az igazi nehézség az, hogy ezt a kettőt: az ember természeti tulajdonságait, egyéniségét és a hit követelését nem lehet kibéktetni egymással. Az ember önmagát akarja, a hit azt követeli, hogy lemondjon önmagáról. Az ember a saját eszét, ítéletét akarja mindenhol a mértékéül odaállítani, a hit azt kívánja, hogy a saját értelmére ne támaszkodjék és fogadja el olyannak azt, amit eszével föl nem foghat. Az ember maga akarja alakítani a sorsát, jövődjét, és bizik abban, hogy ez olyan lesz, amilyenné ő teszi, a hit azt követeli, hogy egy emberileg bizonytalan és csak a hitben bizonyos jövődre nézzen. Az ember azt tartja magáról, hogy akaratával, munkájával, tevékenységével tudja átalakítani a világot, a hit ebben a pusztá engedelmességre szorítja és elveszi tőle a kezdeményező erőt, sőt tagadja, hogy az ember önmagától valami értékes dolgot csinálhatna.

Még élesebben látjuk ezt az ellentétet, ha a hit követeléseit szembeállítjuk azokkal az életbölcsességekkel, amiket általános érvényűeknek szoktak elfogadni. A költői idézetek azok, amikben legtöbbször ki szokták ezeket fejezni. Az egyik azt tanítja, hogy az igazi erő az akarat, amely előbb utóbb diadalt arat, a másik, hogy a férfi olyan legyen, mint a tölgyfa, amit a fergeg ki képes dönteni, de derekát meghajlítani nem tudja; a harmadik, egy klasz-

szikus nyelvből való idézet a férfit olyannak festi, aki megáll a meggyőződése mellett és félelem nélkül temetkezik egy összeomló világ romjai alá. És a többi mind azt emeli ki, hogy a *férfiasság igazi jellemzője a hajthatatlanság*, a határozott ítélet, a saját magában és erőiben való törhetetlen bízalom. Hogy lehet ezekkel összeegyeztetni a hit parancsait, Jézus szavát: Aki utánam akar jönni, vegye fel a keresztet, legyenek szelidek, vegyék fel az én igámat, tanuljátok meg rólam, hogy én aláztos szílvű vagyok, szeressétek ellenségeiteket is, s aki téged jobbfelől arcul üt, tartsd oda a bal orcádat is?

3. Ha a *Bibliában és az egyház történetében* látható, hívő férfiszemélyiségeket nézzük, meg kell vizsgálnunk, hogyan oldódik meg ennek az ellentétnek a kérdése az ő életükben? Vajjon maradt-e meg bennük az igazi férfiasságnak valami vonása, miután hívővé lettek! Ez meg fogja mutatni nekünk azt is, *igaz-e, hogy az igazi hit férfiatlan*, gyöngeségre vezető, asszonyos dolog, és hogy *mik a hitnek azon vonásai*, amelyek éppen a férfit kell, hogy jellemezzék és melyek ebben *éppen a református férfi* hitének jellemvonásai? Csak három ilyen személyiséget vizsgálunk meg, s ezekben keressük a férfi hitének vonásait.

Az első ezek közül *Mózes*. Az ő egyéniségében semmi puhaság, gyöngesség nincs, noha az Írás azt mondja róla, hogy természeténél fogva szelid ember volt. Mégis lobog benne a népéért való buzgóság, és az elnyomott védelmezésére gyilkosságba is keveredik. Olyan feladatot kap, amilyent alig néhányan az egész világtörténelemben, hogy egy rabszolgasághoz szokott, s ennek minden kísértését hordozó népet átvezessen egy pusztaságon az új hazába. Mózes bátoratlan, visszariadó és tiltakozó mindaddig, míg Isten határozott parancsát nem hallja, akkor beáll abba a munkába, amit reábizott az Úr. A fáraó előtt félelem nélkül áll, szembezáll a zugolódó néppel, határozott és szigorú minden bűnnel szemben, és bár nehéz viselni őneki az ellenkező nép bűneit, mégsem akar ettől elszakadni, sőt védelmezi azt Isten ítélete előtt is. A Mózes hitében Isten akaratának végrehajtása és ahhoz való alkalmazkodás mellett ott vannak a *hűség, a kitartás*, a népével való *közös sorsvállalás*, a nem látott, csak ígéretben kért haza iránti *vágyakozás* igazán férfias vonásai.

A másik bibliai alak, akiből ezeket a vonásokat vizsgáljuk, a *kapernaumi százados*, aki a beteg szolgájához hívta Jézust. Ha az igazi férfieszmét a katonában látjuk, akkor benne a hívő katonát lehet szemlélni. Ennek az embernek az egész világszemlélete a fegyelen gondolatán épül fel. Ahogy a hadseregben a vezér, úgy parancsol a világban, a világ minden erőinek, Krisztus. Ha ő szól, a betegség elhagyja a beteget s az meggyógyul. A százados hitét az jellemzi, hogy *öntudatosan rendeli magát alá* Krisztus hatalmának, benne feltétlen bízalom van, nem öntudatlan és naiv bízalom, hanem a magát feleltetésének alárendelő és vezérében feleltlenül bízó ember bizalma. A világnak és az életnek Ura az ő

szemében Krisztus, amit ő mond, annak meg kell lennie, és az meg is lesz. Ez a lélek, ha Krisztusnak az igáját vállalja, úgy vállalja, mint *öntudatos terhet*, mint kötelességet, ami mellett halálig megáll.

Ha harmadiknak *Kálmán Jánosra* gondolunk, benne is az igazi férfi vonásait találhatjuk meg. Az az éles és határozott kritika, amivel minden felé fordul, bátorsága Isten ügyéért való kiállásban, alázatossága Isten Igéjével szemben és Isten akarata feltétlen keresztülvitele, még a tömeggel, befolyásos és nagyhangú emberekkel szemben is, mutatják, milyen az igazi férfias hit a maga mélységében.

4. *Eljuthat e tehát egy igazi férfi, aki nem akar a maga jellege öntudatos, határozott, férfias vonásaiból egyet sem feladni, az igaz hitre? Erre azt felelhetjük: nemcsak eljuthat, hanem csakis így juthat el.* Isten a férfit úgy akarja megragadni és a maga szolgálatába vonni, hogy azokat a vonásokat, amelyeket neki egész életformájában, valóságában, mint férfinek adott, felhasználja és megszenteli. Isten a református férfitől nem gyöngeséget, nem erejének, akaratának, eszének és tettejének megsemmisítését, hanem ezeknek az *ő szolgálatára* való átadását kívánja. Éppen ezeket az adományokat akarja felhasználni Isten, hogy a református férfit a maga egyházában az *ő szolgálatára* alkalmazza.

És hogyan lehet ez? Egyetlen módon, amit Isten mindenkítől kíván: *önmagunk megtagadása*, neki való teljes átadása által. Addig, míg *önmagunkat* neki át nem adjuk, *amíg a hitet* el nem fogadtuk, amíg meg nem semmisültünk mi magunk. Isten előtt ezek a képességek *akadályok* arra, hogy igazi férfias, öntudatos, határozott életet éljünk. Férfiassá az életünk úgy lesz, ha lesz neki *vágya*, amely felé halad, ha lesz alapja, amire a határozottság, öntudatosság, erő és akarat épülnek, vagyis férfias életet csak Krisztusban lehet élni, neki engedelmeskedve és az életünket az *ő rendelkezésére* bocsátva. Azért szól az apostol intése: „*Alljatok meg a hitben, legyetek erősek, legyetek férfiak!*”

I. L.

A nem református iskolákban folyó vallástanítás szabályozása.

Az Egyetemes Konventnek 1943. évi gyűlésén megállapított és a napokban szétküldött ez a rendelkezése megérdemli, hogy külön is és részletesebben foglalkozzunk vele, mint olyan rendelkezéssel, amely ezt a kérdést alaposan óhajtja rendezni, de a rendezésen és utasításokon túl, rámutat sok olyan kérdésre, amelyek a nem református iskolákban folyó vallástanítás munkájánál előfordulnak.

Amíg részletes utasítások szóltak mindig arról, hogyan kell folynia a vallástanításnak és nevelésnek a református iskolákban, és ezen a téren egyik legalaposabb utasítás éppen az volt, amit az erdélyi egyházkerület a középiskolákra vonatkozólag adott ki, meglehetősen el volt hanyagolva ennek a munkának ellenőrzése és támogatása olyan iskolákban, amelyekre pedig éppen nagy gondot fordítani, mert ott gyermekeink református nevelése nincs olyan mértékben biztosítva, mint az előbbieken. A református felfogás szerint minden iskolának, amely az állam — egy keresztyén állam — felügyelete és irányítása alatt áll, keresztyén nevelést és keresztyén szellemű tanítást kell adnia. Ennek a szellemnek keresztyénnek kell lennie, tehát nem egy egyház tana és hitvallása alapján állónak, hanem olyannak, amelyben minden egyházhoz tartozó gyermek, egyháza hitvallása szerint neveltetvén otthon, megérezze és megkapja azt a szellemet, ami az összes keresztyén egyházak egyetemes keresztyén jellegét megadja. A nem hitvallásos iskolák mindig küzdenek azzal a két kísértéssel, hogy vagy általánosítani akarják ezt a szellemet s keresztyénség alatt valami általános, világnézeti irányt, vagy szellemi áramlatot értenek, és ebben az esetben üres jelszóvá vékonyítják, vagy pedig ez alatt egy egyház hitvallását s keresztyén nevelés helyett egyházi nevelést akarnak adni, azonosítván a keresztyénséget valamelyik egyházzal.

Mindkét tévedés olyan, amit nagyon nehéz kikerülni, hiszen maguk a tanulók, de főképpen a tanítók nem tudják magukat függetleníteni saját egyházuk hitétől, és nem is kívánatos, hogy tegyék, s a nevelés szellemét, méginkább a vallásos nevelését, sokszor kiszolgáltatják a saját egyházuk igényeinek. Különösen ha a vallásos nevelésre gondolunk, amit a nem egyházi iskolának is kell végeznie, látszik meg ennek a kísértésnek súlyos, szinte elkerülhetetlen volta. A református felfogás azt diktálja, hogy a tanulókat a nem egyházi iskolában, a saját hitük tanításának fenntartásával kell abban a keresztyén nevelésben vezetni és megtartani, amelynek alapelvei az egyetemes keresztyén egyház hitéből folynak.

Az egyháznak viszont nemcsak joga, de kötelessége is, hogy a hozzájuk tartozó gyermekek hite és keresztyén élete szabályozását a maguk hitvallása szerint végezzék, mert a hit és élet igazi ereje éppen abban a sajátos hitvallásban van, amivel az egyes egyházak az evangélium tartalmát saját maguk számára kifejezik.

Azért örömmel kell üdvözölnünk a konvent által kiadott ezen szabályzatot, amely ennek a nevelésnek a módjait és eljárásait, valamint ellenőrzését és kivitelét akarja a mi egyházunk számára szabályozni.

Természetesen nem az a célunk, hogy ezt a Szabályrendeletet ismertessük, csak miután felhívjuk rá éppen a vallásitanítással foglalkozó lelkipásztorok, lelkészek és tanítók figyelmét, néhány pontban rá akarunk mutatni azokra az elvekre, amelyeken ez a Szabályrendelet felépül.

Ezen elvek közül az első az, amely a lelkipásztor felelősségét megállapítja a nem református iskolákba járó gyermekek vallásitanítása terén. Módot ad ez a Szabályrendelet arra, hogy a lelkipásztor a maga gyülekezeti munkájába, amelynek tervszerűnek és öntudatosnak kell lennie, bekapcsolja a vallásitanítás munkáját is. A vallásitanítás nem valami külön munka tehát, nem egy a többitől független feladata a lelkipásztornak, hanem egyike azoknak, amelyeket az egész gyülekezetben végez. Egy munka van: az Ige szolgálata és ennek egyik köre, a gyermekek vallásitanítása és nevelése.

A második, amiben a Szabályrendelet jelentősége áll az, hogy a nevelés munkáját határozottan kiemeli, mikor elrendeli, hogy kimutatást kell készíteni a növendékekről, egész részletességgel ismeretve meg azok körülményeit és helyzetét, hogy minden vallásóra legyen missziói és evangélizáló alkalom, hogy a vallásitanításon kívül igyekezzék hitet ébresztetni — helyesebben, mert hiszen ez a Szentlélek dolga, úgy hirdetni az evangéliumot, hogy a gyermekben a hit felébredhessen — utasítást ad a bibliaórák, vasárnapi iskola megtartására, azok meglátogatására, csendes napokon, kirándulási alkalmakon való foglalkozásra, s arra, hogy a vallásitanító az iskola életével igyekezzék szoros kapcsolatban állani. Ez az intézkedés különösen azért fontos, mert ma mind nagyobb gondot kell fordítanunk arra, hogy a növendékek, különösen a nem református iskolába járó növendékeink személyes kapcsolatba kerüljenek azzal is, aki őket tanítja, de azon keresztül az egyházzal, és nagyon fontos, hogy a vallásitanítás és nevelés csakugyan alkalom legyen nekik arra, hogy Isten Igéje személyes izenetét meghallhassák. Bár kétségtelen, hogy a vallásitanítási anyag bizonyos tananyagot tartalmaz, sokkal jobban ki kell emelnünk, hogy ez a tananyag nem hasonlítható más ismeretanyaghoz és anélkül, hogy engednénk abból a követelésből, hogy a tanulóknak ismernie kell a vallásitanítási anyagát, meg kell mutatnunk, hogy ez anyagon túl Isten kegyelmes izenete szól még ezen anyagon keresztül is hozzá.

A Szabályrendelet részletesen körülírja azokat a teendőket, amelyek a vallásitanítás ellenőrzésére úgy az egyházközösségekben,

mint az egyházmegyékben és kerületekben szolgálnak. A mai idők túlszervezettségi hajlamának tulajdonítható, hogy ezek az előírások talán túlságos módon elaprózzák a teendőket, nagyon sok kimutatást, jelentést, formulát tartalmaznak s ezzel nem elég előnyösen befolyásolják a vallástanítói munkájának adminisztratív oldalát. Ha nem is lehet azonban ezekről lemondani ma, amikor az írás és a papír olyan nagy szerepet tölt be az életünkben, mégis úgy kell ezeket néznie a vallástanítóknak, mint amelyek újból és újból alkalmat nyújtanak neki a végzett munka feletti áttekintésre és eredményei ellenőrzésére.

Jelentős intézkedés a vallásoktatási szakbizottságok beállítása az egyházmegyékben és kerületekben, valamint a vallásoktatási szakelőadók és szakfelügyelők beállítása szintén mindkét fokozaton. Bár a Szabályrendeletben tekintélyes adminisztratív munka van ezek számára előírva, és itt ismét találkozunk a mai idők jellemző és kikerülhetetlen igazgatási munkával, mégis nagyon fontos, hogy a Szabályrendelet a bizottságoknak és szakfelügyelőknek és előadók-nak a munka szellemi része ellenőrzése és irányítása tekintetében is nagy szerepet szán.

Éppen azért lenne fontos, hogy először, minden egyházmegyében olyanokat válasszanak meg ezekre a tisztségekre, akik nemcsak kedvet éreznek ehhez, hanem értenek is hozzá, hogy mint szakfelügyelők és előadók tudjanak is másoknak ezekben a kérdésekben tanácsot és útbaigazítást adni. Itt is azért le kell tenni arról a gyakran tapasztalható szokásról, hogy az ilyen tisztségekre olyanokat alkalmaznak, akiknek éppen valami megtisztelő címet akarnak juttatni, és, másik oldalon, azok, akiket ezekre megválasztanak, tartásuk kötelességüknek, hogy magukat képezzék ezekben a kérdésekben, tanulmányozzák ne csak a szervezetét és igazgatását, hanem a munkáját is a vallástanításnak és nevelésnek, hogy munkájuk nyomán mélyebbé lehessen az a szolgálat, amit ebben egyházunk végez.

Azon alkalmakkor tehát, amikor akár a szakfelügyelő, vagy szakelőadó látogatást végez, akár, mikor a vallásoktatási szakbizottság gyűlést tart, szükséges, hogy ne csak a munka adminisztrációjára terjedjen ki a figyelem, hanem arra is, hogy kellőleg érvényesül-e ebben a munkában az Ige szolgálata, megvan-e a munkának az a nevelői és pásztori oldala, ami feltétlenül szükséges a vallástanítás mellett s ami ezt a munkát igazán eredményessé tudja tenni, vagyis csakugyan az ifjúság pásztorációjának alkalmává és eszközeivé válnak-e a vallástanító munkájának egyes módjai. Szükséges, hogy a szakbizottságok gondoskodjanak arról, hogy a vallástanítás és nevelés módszerének kérdését állandóan felszínen tartsák, a vallástanítókkal pedagógiai kérdésekről szóló tanfolyamokat és konferenciákat tartsanak, igyekezzenek ellátni őket olyan eszközökkel, amelyek munkájukat elősegítik. A Szabályrendelet éppen azért akarja biztosítani a vallástanítók számára a megfelelő időt, mikor rendelkezik arról, hogy milyen módon veheti

szolgáltatukat igénybe az egyházközség, mert azt akarja, hogy a vallástanítónak legyen elég ideje a maga továbbképzésére, hogy szolgálata ne egyik vallásóráról a másikra való rohanásból, a készülésre időt nem hagyó elfoglaltságokból álljon, hanem adhassa magát oda annak a munkának, amiért van.

Az Egyetemes Konventnek egy erre a célra kiküldött bizottsága most foglalkozik azzal a kérdéssel, hogyan lehetne a konfirmációt a vallástanítással összhangba hozni s erre a konfirmációra vonatkozó új szabályzat elkészítését vette tervbe. Hogy ennek a kettőnek, a konfirmációi előkészítésnek és a vallástanításnak kapcsolatban kell állania egymással, az bizonyos, és ezt a kapcsolatot úgy lehet legjobban biztosítani, hogy a vallástanításnak és a vallásos nevelésnek úgy a konfirmációi kort megelőző, mint az azt követő korban is, erre a döntő jelentőségű cselekményre kell néznie. Hogy erre nézzen, hogy a vallástanítás csakugyan a legkisebb kortól kezdve készítsen elő erre az eseményre, ahhoz az kell, hogy igyekezzék minél inkább nevelés is lenni, hogy öntudatos hatásokat igyekezzék a gyermeknek átadni s nevelje azt keresztyén élete és hite megismerésére és gyakorlására. Ebben pedig a vallástanító tehet a legtöbbet, ha tanítása nem csak egy anyag átadása lesz, hanem csakugyan evangélizáció, vagyis azoknak, akik előtte állanak, Isten kegyelmének örök izenetéről tesz minden alkalommal bizonyosságot.

Nagyon jó lenne, ha ennek a Szabályrendeletnek azokat a pontjait, amelyek éppen erre akarnak indítást nyújtani, meglátnánk és felhasználnánk azokat a lehetőségeket, amelyeket ezek a rendelkezések a kezünkbe adnak.

I. L.

LELKÉSZNÉK SZÁMÁRA

IRJA: VÁSÁRHELYI JÁNOS PÜSPÖK.

Szükség van a Lelkésznék Szövetségére?*

Meleg szeretettel üdvözlöm első szövetségi gyűlésünk alkal-
mából megjelent papné Testvéreimet, valamint a jelenlévő kedves
hozzátartozóikat. Isten hozott édes Mindnyájatokat. Szívem betelik
örömmel, mikor végignézek soraitokon, egyben hálaadással a jó
Isten iránt, hogy megengedte érnünk ezt az örömteljes pillanatot.
Bizonyára ezekben az érzésekben és gondolatokban mindnyájan
egyek vagyunk.

Igazi örömömbe az én részemről örömcsepp is vegyül és
így az édességből veszt. Felidézem azt az órát emlékemben,
amikor szövetségünk megalakítására a posta a meghívót elhozta.
Valóságos szomorúságot érzek afelett, hogy milyen zugolódással,
kifakadással olvastam a szeretetből fakadó hívó szót. Nincs nekünk
elég dolgunk? Már is roskadozunk életünk súlyos terhei alatt!
Most újabb szövetség? Új feladatokkal, kötelességvállalással és
további anyagi terhekkal. Átgondoltam életem küzdelmeit, amióta
lelkész feleséggé lettem. Az a meggyőződése alakult ki, hogy
Isten ifjú álmaim nagy részét úgy megsemmisítette, mint ahogy
elpattan a szappanbuborék. Elindulásom első pillanatától mind a
mai napig, mind több és több gondot, felelősséget és munkát
helyeztet vállaimra.

Lelkész felesége lettem. Férjem oldala mellett küzdve, legelső
kötelességemnek otthonunk kiépítését tartottam. Meleg, békességes
otthon nélkül a lekipásztor férj hivatásából folyó kötelességeinek
eleget tenni nem képes.

Felismertem, hogy vannak olyan szorosan lelki munkakörhöz
tartozó feladatok is, melyekben a feleség segítsége a férj munkáját
megkönnyíti, eredményesebbé teszi. Ilyenek a betegek látogatása,
gondozása, a szegény- és árvaügy. Igyekeztem ezekben segítsé-
gére lenni férjemnek. Sőt volt idő, amikor férjem a bukaresti
lelkészi állásán kora reggeltől késő estig a lelkimunkákkal volt
lekötvé, az irodai ügyvitel egyrészét vállalom kellett.

Amióta papné lettem, mindig szem előtt tartottam, hogy
környezetemben nemcsak szavam, hanem példátadó életem legyen :

* Elnöki megnyitó a görgényi egyházmegyei papnék szövetségének Maros-
sárpatakon 1943 július 7-én tartott első gyűlésén. Tartotta: *Soós Adolfné*.

tanítás, nevelés. Tudtam, hogy bár más és más egyéni elgondolásból, sokszor ellenséges indulatból, de sok szem kíséri figyelemmel lépteim. Egy meggondolatlan, könnyelmű élet férjem hivatásos munkáját lényegesen megrontaná.

A jó Isten azzal szeretett, hogy édesanyává tett. Négy gyermekem életén keresztül mosolygott reám a legtöbb öröm, nehezedeit életemre a legsúlyosabb gond és a kötelességtudat legédesebb terhe. Úgy gondoltam, hogy gyermekeim felnevelése után Isten segédelmével bár e tekintetben nyugodtabb élet vár reám. S ma, amikor a gyermekeim felneveltem, nemcsak négy gyermekem, hanem hat fiú és két leányunokám jövőjéért imádkozom és dolgozom.

Tanítónői pályára készültem. Férjhezmenetelem alkalmával tanítónői állásomról lemondtam. Életem a lelkesfeleség és édesanya hivatásának azartam szentelni. Már négy gyermek édesanyja voltam, amikor a mult világháború nehézségei arra kényszerítettek, hogy egyelőre helyettes tanítónői munkakört is vállaljak, majd a román megszállás alatt a rendes, megválasztott tanító hivatását töltöttem be. Ezt parancsolta hazám, népem, anyaszentegyházam szeretete.

Mint lelkesfeleség, mint hivatalos népnevelő, egyformán kötelességemnek tartottam, hogy a nő- és leányszövetségi, valamint népnevelési munkánkból lelkiismeretesen kivegyem a reám eső részt.

Amióta a jó Isten a román megszállás halálos éjszakája után a felszabadulásunkban az élet verőfényének sugaraival áraszt el, a munkaközösség, családvédelem, a családok ellátásának gondjaiból, mint lelkesfeleségnek és tanítónőnek a reám eső részt, sőt a vezetés felelősségét is vállainom kell.

Vegyük hozzá mindezekhez azt is, hogy még ha olyan javadalma van a lelkipásztor férjnek, hogy a háztartás szükségleteit vásárlás útján fedezni tudja, falun nem bizhatik a lelkész felesége a konyhája szükségletei beszerzésénél a pénz vásárló varázsában. Vagy egyáltalán nem kapja meg a szükséges dolgokat, vagy a városi piachoz képest többszörös áron veszi meg. Rákényszerítet az élet és családom fenntartási kötelezettségének átérzése, hogy konyhám részére szükséges zöldséget megtermeljem.

Életem gondjain, munkáin a meghívó elolvasásakor, amikor így elgondolkoztam, ismétlem, hogy zugolódtam, bántó gondolataim támadtak a szövetségünk megalakításával és munkaterem kibővítésével és újabb kiadások vállalásával szemben.

Az alakuló gyűlésünkre mégis elmentem. Elsősorban azért, mert találkozni akartam papné testvéreimmel. Hiszen egy részüket nem is ismerem, bár több esztendeje szolgálnak férjeink egy egyházmegye területén, aztán női természetem kíváncsivá tett, hogy asszonytestvéreim miképpen gondolkoznak a megalakítandó szövetségről

Alakuló gyűlésünkre a hivatalosak egyharmada jött el. Azt a

következtelést vontam le ebből, hogy papné társaim többsége ugyanúgy érzi hivatásának terhét, mint én és azzal is ki akarja fejezni magatartását az újabb tehervállalással szemben, hogy gyűléstünkre el sem jön.

Gyűlésünkön az első komoly indítást az vállotta ki lelkemből, mikor szövetségünk legfőbb célkitűzése: a nyomorba jutott papné, papi árva, lelkészi családok leszármazottjainak a pusztulástól való megmentése lett. Szívem megesett rajtuk. Itt cselekedni kell. Azok is lelkészek hitvesei voltak. Őket is ugyanazon eszmények, vágyak vezették, mint engem. Ugyanúgy küzdöttek és harcoltak az étellel, mint én. Mégis nyomor, nélkülözés az osztályrészük. Azoknak a segítségre szoruló leszármazottaknak is gondos, munkás papné volt az édesanyjuk és ennek a gondja, áldozata nem menthette meg őket a szerencsétlen sorstól. És tovább szóttem gondolataim: vajjon bármennyire buzgó Mária vagyok is, biztos lehetek-e úgy a magam, mint a gyermekeim jövője felől? Mi, akik kötelességünknek tartjuk, hogy hitünk cselédjeinek nehéz kérdéseiben segítségére legyünk, velünk sorsközösségben élő lelkészi családok elárvult tagjairól megfeledkezhetünk?

Ha a legnemesebb női érzés így áldozathozatalra kész táborba gyűjt minket, vajjon ebben a közösségben nem beszélhetjük-e meg mindnyájunk közös kérdéseit? Nem tisztulhat-e meg látásunk igazi kötelességünk felismerése tekintetében? Nem könnyebbül-e meg munkánk terhe, ha tapasztalatainkkal, jó tanácsainkkal egymás segítségére leszünk? A családban és gyülekezetünkben végzett szolgálatunk igája nem lesz-e könnyebb és gyönyörűsebb? Szövetségünk összejövetelein (Máriával együtt) nem választhatjuk-e a jobb részt? A mi Jézusunk ígéjének üzenetében, imádságaink meghallgatásában nem erősíthet-e meg a mi erőtlenségünkben a mi mennyei Atyánk erejével, hogy mindent megtehecssünk, ami egy hivatását átérző lelkipásztor feleségének kötelessége? Bizony, rajtunk múlik, ha papné szövetségünk nem erőforrás, hanem terhetétel lesz.

Szükségünk, nagy szükségünk van papné szövetségünkre, abban mindnyájunk lelkiismeretes munkájára. Szükségünk van arra, hogy a Jézusban egyek legyünk és ezután ne fejbiccentéssel menjünk el egymás mellett, hanem testvéri kézfogással haladjunk a közös rendeltetés útján.

Ezzel az önvallomással és elgondolással nyitom meg első gyűlésünket és köszöntöm testvéreimet. Isten hozott!

H I R E K

A marosvásárhelyi református napok. Isten megsegítő kegyelme által szép sikerrel tartottuk meg szeptember 3—5. napjain Marosvásárhely városában a református napokat. Az áldott lelki találkozón résztvett mind az öt református püspök, megjelent dr. Balogh Jenő, a konvent világi elnöke, dr. Pataky Tibor és Fáy István államtitkár és mindnyájan lélekemelő beszédeket

intézték a református napokon résztvevő hatalmas hitvalló gyülekezetekhez. A Nőszövetség is áldott hatású díszgyűlést tartott a várbeli templomban. A díszgyűlésen dr. Ravasz László püspök tartott bibliamagyarázatot, majd Vásárhelyi János megnyitója után Zsindely Ferenc kereskedelemügyi miniszter neje, Tüdös Klára, tartott lelkeket megragadó előadást a református nő nemzeti hivatásáról. Dr. Enyedy Andor és Györy Elemér püspökök intézték útmutató beszédet az erdélyi református női társadalom tagjaihoz, majd dr. Imre Lajos terjesztett elő gondosan megfogalmazott határozati javaslatot, mely tisztán körvonalozta a református nőszövetségi munka alapelveit. A vásárhelyi református napokon sok lelkészné is résztvett és kapott áldott indítást a nőszövetségi munka öntudatos végzésére.

A lelkésznek szövetségének megalakulása. Az egyházkerületi nőszövetség közgyűlését október 21—24. napjain fogja megtartani Zilah városában. Úgy a szilágyi egyházmegye nőszövetsége, mint Zilah gyülekezte és nőszövetsége lelkes szeretettel tesz meg mindent avégből, hogy a közgyűlést zavartalanul lehessen megtartani a mostani nehéz körülmények között is. Ez alkalommal meg fog alakulni a Református Lelkésznek Szövetsége is. Az egyházmegyék többségétől már beérkeztek a lelkes csatlakozások és határozatok arról, hogy megalakították a lelkésznek szövetségének egyházmegyei tagozatait, örömmel fogadták a szövetség megalakításának gondolatát és készséggel kívánnak résztvenni az áldott célú munkában. Mostani számunkban közöljük *Soós Adolfnének*, a görgényi papnék szövetségének Marossárpatakon megtartott első gyűlése alkalmával tartott beszédét, amely megkapóan közvetlen vallomásban mutatja meg, hogy miért van szükség a Lelkésznek Szövetsége megalakulására és munkába állására. Az előkészített munkájáról a zilahi gyűlésen fog beszámolni a sepsiszentgyörgyi nőszövetségi közgyűlés alkalmával tartott értekezlet által kiküldött bizottság elnöksége.

Jelentkeztek diakonisszák. Szomorú szívvel számoltunk be arról, milyen elszomorító jelensége volt egyházi életünknek az a körülmény, hogy a múlt évben egyetlen alkalmas jelölt sem jelentkezett a szent diakonissza szolgálatra. Bizakodó reménységgel adhatunk hírt arról, hogy Isten kegyelméből újra ébredezni kezd egyházkerületünkben a diakonissza szolgálat iránt való érdeklődés. Borbáth Dániel, a diakonissza intézet lelkész-igazgatója, jelentette, hogy öt alkalmasnak látszó jelölt kérte felvételét. Imádkozunk és dolgozunk tovább, hogy az Úr küldjön munkásokat az Ő aratásába.

A zágoni árvaház ügye. Megnyugvással jelenthetjük, hogy zágoni árvaházunk, ha szűkebb keretek között is, mint óhajtottuk volna, de rövidesen megkezdí áldásos működését. Most folynak a munkálatok az alapítványi épület rendbehozása érdekében és a püspök ki is nevezte az árvaház igazgató-lelkészét, Csorja Gyula, szörcei lelkész, az orbai egyházmegyei belmissziói eladójának személyében, aki nemsokára megkezdí az árvaház szervezésének és munkába indításának érdekében tevékenységét. Az egyházkerületi nőszövetség, br. Jósika Sámuelné alapítványából, az áldott emlékezetű nagyasszony nevére külön szobát rendez be az árvák részére. Értesülésünk szerint a többi helyiségek berendezését is biztosítja az orbai egyházmegye nőszövetségeinek buzgó áldozatkészsége.

Vezérgondolatok Fankhauser vasárnapi iskolai tanításaihoz.*

1. Hogyan teremtette Isten a világot? Textus: 1. Móz. 1:1—19.

Isten uralmát látjuk ebben a részben. Teremtő-Úr az Isten. Különbözik az Ő urasága minden földi uraságtól. Ez abban látszik meg, hogy mi egyetlen fűszálat sem tudunk megteremteni minden földi hatalmunk mellett sem. Isten pedig világok teremtője. Még pedig semmiből teremtette a világot. Nekünk eszközre, anyagra, segítségre van szükségünk legkisebb alkotásunknál is. Istennek pedig egyetlen szava elegendő: legyen!

Azonban nem csupán Isten hatalmát látjuk, hanem az Ő szerető gondoskodását is. Míg az Ő uraságával szemben mi szolgálak

* Vasárnapi iskolai munkánk egyik nagy nehézségét jelenti, hogy a vezetők kezében nincs megfelelő tanítási vezérfonal. Vasárnapi iskolai tanítások jelennek meg a Fecskében, azután az Igazság és Élet c. folyóirat mellékleteként, azonban ezek inkább vázlatok, mindenestre azonban kevés szemléltető anyagot nyújtanak. A vasárnapi iskolák munkásainak kidolgozott vasárnapi iskolai tanításokra van szükségük, mert hála Istennek, egyre többen vannak a nem hivatásos egyházi munkások, akiknek azonban részletes tanításokra van szükségük. Ebből a szempontból még mindig a legjobb a Fankhauser-féle „Vasárnapi iskolai tanítások“, mert egyrészt kidolgozott tanításokat tartalmaznak, másrészt pedig a történetek szemléletességében, színeségében, történetességében nagy hiányt pótolnak. Ezzel szemben sok helyen egyáltalában nem hitvallásos jellegűek, nem Ige-szerűek a gondolatok és bár vallásos, vagy erkölcsi gyarapításra törekcsenek, de sokszor általánosságban mozognak és nem azt nyújtják, amit a bibliai történet adni akar a gyermeknek, nem azt az üzenetet tolmácsolják a gyermeknek, melyet Isten neki küld.

A fenti hiányosságon szeretnék segíteni a következő módon. Mindenkinél kezében van a Fankhauser féle vasárnapi iskolai tanítás. Aki jobb módon nem tudja megoldani a vasárnapi iskola vezetését, használja továbbra is a Fankhausert. Minden hónapi vasárnapi iskolai tanítási anyaghoz fogunk adni rövid utasítást, amely szerint kell kezelni a Fankhauser szerinti feldolgozást. Ugy gondolom, hogy vezérgondolatokat adnék, amelyeknek kidomborítása fontos a történet előadása közben, valamint az alkalmazásnál is. Arra fogok igyekezni, hogy a Szentírás egyes történeteire, úgy, amint azok a Fankhauser tanításaihoz következnek, megadjam református hitvallási szempontjainkat. Ilyenformán lesz kidolgozott vasárnapi iskolai tanításunk is, mely azonban a Szentírás szerinti szempontokat is magában fogja foglalni. „Az Út“-nak minden egyes számában előre adnék a következő hónapra ilyen vezérgondolat-csoportokat és azokat a vezetők felhasználnák a Fankhauser tanításaihoz irányítólul. Szeretném a következő iskolai évben ezt a tervet megvalósítani, ha Isten segít. Így már a szeptember havi tanításokhoz közlöm a vezérgondolatokat.

vagyunk, addig az Ő *atyai* szeretetével szemben fiak. Nem csak hatalmát látjuk ennek a világnak csodálatosan tervszerű felépítésében, hanem az atyai szív szerető gondoskodását is, hogy amikor majd az embert megteremti, mindene meg legyen az embernek, amire az élet fenntartásában szüksége van.

Ha látjuk Isten uraságát és atyai mivoltát, látjuk, hogy teremtő-uraságát atyai szeretete vezérli, önkéntelenül meghódolunk előtte, nemcsak szolgálai félelemből, hanem gyermeki szeretetből is.

Mindezeket pedig teljességükben Jézus Krisztusban ismerhetjük meg. Benne látjuk a félelmetes Urat és a szerető Atyát.

De az egész teremtett világnak értelmet ad: a *Szentlélek*. Róla nem hallunk Fankhauseről semmit, holott véghetetlenül fontos, hogy a teremtés történetében már hallunk a Szentlélekről, még pedig akkor, amikor még minden pusztá, kietlen és sötét volt. Ez utal arra minket, hogy életünk tartalmát, világosságot csak a Szentlélektől kaphat. Addig értelmellen, sötét előtünk a Szentírás, a hitről való tanítás, vallás, templom, istentisztelet és Isten egész világa.

2. *Hogyan tette Isten még szebbé a földet? Text. 1. Móz. 1: 20—25.*

Isten művének tökéletességét szemlélteti ez a történet. Mindent megteremtett Isten előbb, hogy az állatvilág megteremtésekor élhessen is ez az állatvilág. Milyen tervszerű minden részletre kiterjedő gondoskodás nyilvánul meg Isten teremtő munkájában! És az állatvilág beláthatatlan sokaságú teremtményeit nemcsak feltalálta Isten, hanem azokat számontartja. Isten felségének, egyedüli kormányzó hatalmának szemléltetése ez a rész.

Ezt a tökéletes rendet, amit Isten a teremtményvilágba vitt, semmi sem zavarta meg. Amit ebben a történetben is ki kell emelni, az ebben a mondatban van: és látá Isten, hogy jó. Jó volt a teremtményvilág, nemcsak azért, mert hasznosan rendezte el Isten, hanem valósággal *jó* volt, amit teremtett, mert magán hordozta Isten kezenyomát. Igen, magán hordozta, mert minden az Isten elgondolása szerint élt és töltötte be hivatását. Majd később látni fogjuk, a következő történetben, hogy az állatvilágot Isten azért teremtette, hogy az az embert szolgálja és az ember uralkodjék az egész teremtményvilágon, de nem azért, hogy azt gyilkolja és annak ellensége legyen. Ezt a rendet bontotta meg a bűn. Az ember ellensége lett az állatnak, mert gyönyörűségéből őli az állatot. Az állat pedig ellensége lett az embernek, mert annak életére tör. Isten teremtményvilágában azonban teljes rend és törvény uralkodott. Ezért mondja az apostol, hogy az *egész teremtményvilág* sóhajtozva várja Isten fiainak megjelenését, amikor tehát az az állapot jön el a földre, mely a világ megteremtésekor uralkodott.

3. A teremtés koronája. Text. I. Móz. 1:26–51; 2:1–25.

Az ember valóban a *teremtés* koronája. A legnagyobb méltóság a teremtményvilágban, de nem is több ennél. Uralja a teremtményvilágot, de neki is Ura van: Isten. Különbözik az ember a többi teremtményektől lelki kiválóságában, mert csak az ember tud gondolkozni, érezni, az ember tud a jóról és tud törekedni a jó felé. Mindezt az állatok nem képesek megtenni. De az ember kiválósága nem ezekben van, hanem abban, hogy öntudatosan tud *engedelmeskedni* Istennek. És mert az ember olyan volt, hogy engedelmeskedni tudott Istennek, ezért Isten arra méltóztatta, hogy ez ember hasonlítson Istenre. Itt is vigyáznunk kell azonban, mert az ember nem lett Istenné, amikor hasonlított Istenhez. Ezt nagyon jól meg kell vigyázni a történetben, mert Fankhauser egészen téves utakon jár. Fankhauser ugyanis azt állítja, hogy Isten a *saját lelkét* lehelte az emberbe (első bekezdés végén). Erről azonban egy szó sincs a Szentírásban. Hanem csak arról, hogy *életnek lehelletét* adta az emberbe. Ez pedig egészen más, mint Isten lelke. Ha Isten lelke lenne az emberben, akkor nemcsak hasonlítana az ember Istenhez, hanem valóságos Isten lenne. Akkor tényleg igaz lenne az, hogy a lélek Isten képe mibennünk, ahogyan az „Alkalmazás”-ban állítja Fankhauser. De ez ismét nincs így. Hiszen éppen a lélek, a mi lelkünk követi el a bűnt állandóan. A test csak végrehajtja a lélek bűnét, vagy a testen keresztül hatol a csábítás a lélekbe, de a bűnt a lélek viszi véghez. Nem abban volt az ember Istenhez hasonló, hogy Isten után csak ő tudott gondolkozni a teremtményvilágban. Hiszen éppen eszét használja fel az ember a bűneset után arra, hogy a gonosz ki tudja gondolni. Erre kell példákat felhozni a gyermek életéből. Nem abban volt az ember hasonló Istenhez, hogy tudott érezni, szeretni, mert az ember csak azt szereti, aki őt is szereti, és legnagyobb szeretetében is önző az ember. A gyermek előtt meg kell mutatni, hogy milyen önzők vagyunk mi szüleink, vagy testvéreink szeretetében. Nem abban volt az ember Istenhez hasonló, hogy tudott jó lenni, hiszen az ember ma is, a bűneset után is tud jó lenni, de jóságában is csak a maga kiválóságát látja és ha látszólag önzetlenül is adakozó pl., akkor is csak önmaga dicsőségéért, vagy önmaga lelki nyugalmaért adakozó. Mutassuk meg a gyermeknek, hogy az ember miként szereti magát jónak mutatni és Jézus egyedül az, aki azt mondja minden jósága mellett is, hogy egyedül Isten a jó. Az embernek Istenhez való hasonlatossága abban van, hogy egyedül Istent tartotta jónak és nem saját magát, vagyis engedelmeskedett Istennek és elismerte, hogy éppen csak Isten jó. Ne mulasszuk el e helyeken Jézus Krisztusra mutatni, Akiben egyedül láthatjuk, hogy milyen is volt az első ember, amikor Isten megteremtette. Jézus Krisztusban láthatjuk, hogy az az ember, aki Istenhez hasonló, nem más, mint az az ember, aki engedelmeskedik Istennek. Jézus Krisztus haláláig való engedelmes-

ségében mutatja meg, hogy Ő tényleg Isten gyermeke. Mi is egy ilyen engedelmisségben bizonyíthatjuk be, hogy Isten kedves gyermekei vagyunk.

Még egy tévedésre kell rámutatnom és óvnom vezető testvéreimet is, hogy gyermekeinkkel kerüljünk el a veszélyes helyeket. Általánosan hallhatjuk, hogy arra tanítják a gyermekeket, hogy hallgasson a *lelkiismeret szavára*. Ez a lelkiismeret nagyon tág és nagyon veszedelmes dolog, mert a lelkiismeret is a bűn hatalma alatt van. Ha olyanok volnánk, mint az első ember, akkor valóban hallgathatnánk a lelkiismeret hangjára, mert akkor a lelkiismeret önként és boldogan engedelmeskedett Istennek. De éppen azt nem látja Fankhauser, hogy mi közöttünk és az első ember között ott áll a *bűn*, mely tökéletesen elválaszt minket az első embertől, amilyenek őt Isten megteremtette. Minket, lelkiismeretünkkel együtt *megkötöz a bűn* és ha az első embernek volt is szabad akarata, amellyel inkább Istent választhatta, mint a gonoszt, ez a szabad akarat nincs többé. Fankhauser azt állítja (az alkalmazásban), hogy általánosságban az embernek adott legnagyobb ajándék, mely most is megvan, a szabad akarat. Óriási tévedés és később beláthatatlan következménye van. Csak azt lehet mondani, hogy amikor Isten megteremtette az embert, akkor tényleg meg volt a szabad akarata. De egyszersmind rá kell utalni a gyermek figyelmét arra, hogy ez a szabad akarat megszűnt, mert az ember teljesen a bűn foglya, amely fogságból egyedül a Jézus Krisztusban való hit szabadíthat meg. Ha az embernek még ma is volna szabadsága, akkor nem lenne szükség Jézus Krisztusra és megállhatnánk a teremtés történeténél. Tehát az alkalmazás ez legyen: egyedül a Jézus Krisztusban való hit ad nekünk szemet, hogy lássuk a jót és gonoszt. Egyedül a hit ad nekünk képességet, hogy a jót válasszuk és kövessük a rossz helyett.

Aranymondásnak is inkább ezt válasszuk Fankhauseré helyett: „Teremté tehát az Isten az embert az ő képére, Isten képére teremté őt: férfivá és asszonnyá teremté őket.” 1. Móz. 1: 27.

4. Az első bűn. Textus: 1. Móz. 3: 1—6.

Fankhauser a bűn eredetének történetét helyesen állítja be, úgy, hogy csak kevés módosításra és kiegészítésre van szükség.

Valóban, a bűn nem más, mint engedetlenség Isten parancsával, akaratával szemben. Nagyon helyesen látja Fankhauser, amint az alkalmazásból kitűnik, hogy Isten tilalma sokszor érhetetlen a mi számunkra, de nekünk nem az a feladatunk, hogy azokat érthetővé tegyük, hanem hogy engedelmeskedjünk. Érthetetlennek látszik, hogy miért éppen azt a fát teszi tiltottá, amelyről szó van és nagyon helytelen volna, ha kezdenénk magyarázatni, érthetővé tenni a gyermek előtt, hogy mi is volt az oka Isten tilalmának, hiszen az alma nem volt keserű, sem pedig mérges stb. Ezen a helyen egy kissé félrelép Fankhauser is, de inkább a tör-

ténet színezéséért, amikor Évát úgy állítja be, mintha az alma csábító külseje lenne előtte először is a fontos és csak mint egy alátámasztás lenne az a csábítás, hogy még hozzá olyanná lenne, mint Isten. Ez az utóbbi az egyedül fontos: az ember Istenné akar lenni, uralkodni akar. Ezt kell azután éppen az alkalmazásban több példával szemléltetni, hogy az embernek minden egyes bűne az, hogy több akar lenni Istennél és embertársánál, amikor lop, csal, üt, hazudik, tülekedik és öl. Ez az uralkodni akarás az egyetlen bűn.

A Sátán szerepénél pedig meg kell mutatni, hogy a Sátán milyen alattomos, mert sohasem a saját arcában jön, sohasem a saját nyelvén szól, hanem mindig nagyon kívánatos szavakkal, olyan dolgokkal, melyek nemcsak kedvesek, de jogosnak is látszanak az ember előtt. Sokszor pedig a Sátán egyenesen Isten arcában áll elénk. Egyetlen mérték, mellyel megkülönböztethetjük Isten szavát a Sátánétól: maga az Isten Igéje. Egyetlen fegyverünk ellene: Jézus Krisztus segítségülhívása.

KOZMA TIBOR.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Epiktétos kézikönyvecskéje.

Az *Officina* kétnyelvű klasszikusai között jelent meg a múlt évben Epiktétos kézikönyvecskéje (*Encheiridion*), a késői stoicizmusnak ez a „magbamenő” virága. Előjárószót *Kerényi* Károly írt hozzá, a szép fordítás *Sárosi* Gyula munkája. Ugyanő írta a bevezetést s látta el a könyvecskét magyarázattal.

A könyv kiadásával nem csak az volt a cél, hogy az olvasó megismerje a régmúltnak egy bölcséleti termékét, mintahogy annyi könyvet olvasunk el, ismerünk meg s azután — teszünk félre. Sokkal többnek szánták e könyvet kiadója és többi munkásai. Annak, hogy a mai világban is töltsse be azt a szerepet, melyet általában a stoa s benne Epiktétos is mindig végzett: legyen a *hősies magatartás kovásza*. Hiszen nemcsak a római, hanem az európai történelemben is sokszor ismétlődött meg, hogy a stoa a *heroikus szembeállítás, az idő fölé emelkedés alapja lett*. Olyan szellemek bukkantak benne éltető és oltalmazó támaszra, mint Leibnitz, Descartes, Spinoza, Goethe, Nagy Frigyes. A mai szörnyűséges, minden értéket kikezdett és romboló időkben pedig lehet-e valaki nagyobb jóltevője, nemcsak kiváltságos szellemeknek, hanem még inkább egyszerűbb s ezért tanácstalanabb lelkeknek, mint az, aki megmutatja nekünk azokat az értékeket, melyeket *senki el nem vehet tőlünk?* Ezért Epiktétos kézikönyvecskéjét „táplálékul, támogatóul, erősítőül — mesterül és jóbarátul” adják kiadói az olvasók kezébe, olyan ajánlással tehát, mely egyszerre magára vonja figyelmünket.

Epiktétos (50—138), ez a felszabadult rabszolga, előbb Rómában, később az epirusi Nikopolisban alapított iskolát s nemcsak életében vont maga körül nagy hallgató közönséget bölcséleti prédikációival (*Diatribái*), hanem gondolatai halála után is élők maradtak s könyvei közül kivált kézikönyvecskéje vált a „stoikus bölcs breviáriumá”-vá.

Epiktétos a stoicizmus késői hajtása. A stoa ismeretelmélete és a mindenségre vonatkozó magyarázata, tehát Logikája és Fizikája nála, mint általában római kortársainál, már elhalványulnak, egész érdeklődésével az Ethika felé fordul. Kézikönyvecskéje, melyben a magyarázó szavai szerint, a stoa világnézete jut kifejezésre, alig foglalkozik már világmagyarázó kérdésekkel, egyetlen egy dolgot lát s ennek kifermálását akarja elősegíteni: *a bölcs embert*. Természetesen nem azt a bölcs embert, akit sokoldalú ismerete miatt a mindennapi életben így nevezünk, hanem azt, aki — Ciceróból vett s az *Officina* kiadásához csatolt idézet szerint — „becsületes”, „szükségkép mindig boldog”, „király”, „a nép mestere”, „gazdag”, „szép is, mert a lélek vonalai szebbek, mint a testéi”, „szabad”, „valóban győzhetetlen, mert ha testét gúzsba is kötik, lelkére mégsem tudnak bilincset verni.” Olyan ember tehát, akit Isten minden ajándékai között első sorban kívánunk az emberiségnek, tehát nemzetünknek is.

Ha azonban végigolvassuk Epiktétos könyvecskéjét s figyelemmel kísérik a bölcs ember eszményét, amint az szemeink előtt kialakul, a végén elfogja lelkünket a nyugtalanság. Nem az nyugtalanít alapjában, hogy *nem vagyok ilyen ember*, hanem inkább az: *jó volna, ha ilyen ember lennék?*

Az volna-e az emberiség igazi és legértékesebb meggazdagodása, ha az emberek Epiktétos-féle bölcs emberekké alakulnának át? Egész hitémmel tudom vallani, hogy az volna az emberi világ megszabadulása, ha az *evangéliummal áthatott emberek jelennének meg és cselekednének e világban*, de van-e valaki, aki egész hitével tudná vallani, hogy ez a világ *Epiktétos-féle bölcsekre vár*? Mint „táplálék, támogató, erősítő, mester és jóbarát” ajánlatik ez a könyv az olvasónak és bizonyára nem is érdemtelenül, de az is bizonyos, hogy e könyvben irtaknál az evangélium valami *jobbrol* tud.

Epiktétos bölcse az *önmagával törődő ember*. Egész szenvedéllyel egyetlen egy dolgot keres: azt, ami *reá nézve jó*.

Igaz, hogy ez a jó a legnemesebb és a legszebb. Különbséget tesz az élet kétféle javai között: azok között, amelyek *hatalmunkban vannak és amelyek nincsenek hatalmunkban*. A bölcsességre törekvő ember, tehát az, aki szabad, független, nyugodt és boldog akar lenni, az előbbiekhöz nyúl, csak azt akarja magának, minek megszerzése egyedül tőle függ, ami azonban nincsen hatalmában, ott „mindíg kéznél legyen ez a mondás: *nem tartozik reám.*” (1.)

Nem tartozik reá testének állapota, gazdasági helyzete, az életben elérhető külső eredmények, családjának, gyermekeinek és feleségének helyzete; nem törődik az emberek véleményével, dicséretével vagy gáncsával, jóakaratóval és gyűlöletével, egyiket nem keresi és a másiktól nem fél, hiszen ezek mind külső dolgok, melyek hatalmunkon kívül vannak, s ha valaki ezek felé fordul, akkor „belső hadállásai omlának össze.” (23.) Ellenben gyűjti és ápolja a lélek belső javait, mert ezek adják meg „a szenvedélytelen állapotot, függetlenséget és lelkinyugalmat.” (23.) Időtálló értékekre mutatnak reá ezek a tanítások. Ha soha nem olvastuk volna Epiktétost, akkor is ismernők. Hiszen benne van az evangélium etikájában is: „Ne gyűjtsetek kincset a földön, melyet a rozsa és a moly megemész. Mit használ az embernek, ha az egész világot is megnyeri, de a maga lelkében kárt vall?”

Mind ezek azonban nem felejtik el azt a nagy egyoldalúságot, hogy az Epiktétos bölcse *magával foglalkozó ember*, egyetlen szenvedélye van: *önmaga*. Azt keresi és gyűjti, ami énjét gazdagítja, de közömbösen vagy óvatosan elfordul mindattól, ami — hite szerint — ezt az ént veszélyezteti, még akkor is, ha az utóbbiakhoz, a többi emberek szempontjából, nagy erkölcsi érdekek fűződnek. Megállapítja ezt a kézikönyvecske magyarázója is, mikor így ír: „Bizonyos fajta nemtörődömség, sőt felelőtlenység rejlik a világ sorsával szemben e rabszolga-filozófusban”, de hozzát teszi: „ez a felelőtlenység és közöny az etikumtól áthatott ember indifferenzizmusa és nem az önző.”

Valóban találunk a kézikönyvecskeben olyan tanításokat is, melyek az emberekkel, családdal, hazával való őszinte törődést és azoknak való használati akarást ajánlják. „Állj barátod mellé és a veszélyben légy oltalmazója a hazádnak.” (32.) A bölcs minden emberi közösségnek hasznára van éppen azáltal, mert önmagát adja azoknak. Hiányzik azonban ebből az odaadásból a szolgálat szent kénytelensége, az önmagáról megfelelően önfeláldozás parancsa. Ez a bölcs, akkor is, mikor ad, önmagát érzi: azt az elégtelenséget, hogy ő milyen nagy ajándék az emberek számára. De semmit sem tud erről a törvényből: „Ha valaki jöni akar én utánam, tagadja meg magát, és vegye fel az ő keresztjét és kövessen engem.” Ezen az áron semmit sem ad.

Egy pár idézet a kézikönyvecskéből nyilvánvalóvá teszi ezeket. „Jobb ha szolgád haszontalan marad, mint ha te bosszankodsz.“ (12.) „Ha tengeri utadon kiszállsz, ... figyelmed a hajóra kell irányítanod és folyton hátra kell tekintgetned, nem hiv-e a kormányos... Hogy... feleséged és gyermeked van, az ellen nincs kifogásom, de ha hív a kormányos, rohanj a hajóra és hagyj ott mindent, anélkül, hogy visszanéznél.“ (7.) „Ha látod, hogy valaki jajgat gyászában... ne vonakodj szavaiddal hozzáalkalmazkodni, sőt, ha az a helyzet, jajgass együtt vele, de vigyázz, hogy ne jajgass belülről.“ (16.) Talán nem vétek a bölcs tanítása ellen, ha intencióját így terjesztem ki: Ha a közélet tele van hitvány emberekkel, ha betegségek, természeti csapások, a megromlott emberi lélek bűnei rázúdulnak a világra, ha a háború zivatara elpusztítással fenyeget minden emberi alkotást: te ne bosszankodj, legfeljebb illendőségből jajgass, te csak védj magadat, őrizd lelked zavartalanságát, hiszen azok felett úgy sincs hatalmad.

Ettől az etikától áthatott ember cselekedhetik így. De az evangéliumtól áthatott embernek más lesz az útja. Ő is őrzi a lelkét, ő is tudja, hogy üdvösségét ezek a dolgok nem rabolhatják el, de a gyermeke, felesége, embertársai, nemzete nyomorúsága, e világ megromlása nem hagyja közönyösen, nem altatja el lelkét azzal a kifogással, hogy ez mind „nem tartozik reám“, hanem odaveti magát a dolgok árájába, akkor is, ha hatalmasabb, mint ő, ha nem is tud úr lenni felettük, ha tudja is, hogy el fogják sodorni, mert nem tehet másként, mert tudja, hogy nemcsak ő van, hanem emberek is vannak körülötte s ő azokkal egy egész. Akkor vetné el magától békéjét és lelke gazdagságát, ha nem így cselekedne. Akit Isten lelke megragadott, a maga talentumainak mértéke szerint, így cselekszik, s ez nyilvánvalóan magasabb érték, mint a stoikus bölcsnek lelke zavartalanságát védő Indiferentizmusa.

Ezekből következik, hogy az Epiktétos bölcsé nemcsak magára néző, de szükségképpen *magárahagyatott ember is*. Magárahagyatott elsősorban *embertársai* részéről. Az emberi közösség ugyanis nemcsak feladatot jelent reánk nézve, hanem segítséget is. Aki ad, az nyer is: szolgálatért szolgálatot szeretetért szeretetet. Akármennyire rideggé is lett az emberi világ, mégis csak vannak testvérek, barátok, eszmény-társak s ahol közösen hordozzák a terheket, ott egy-egy vállra kevesebb jut. Mi „egy test vagyunk sokan“, s a testben vibráló életerő egy testté teremti a tagokat, ahol mindenik tag nyer. Az Epiktétos bölcsé azonban, ha emberek között is él, lélek szerint kívül áll ezen a közösségen. Érdeklődés és szeretet nélkül való s ezért az ő aratása: közönbösség és elhagyatottság lesz embertársai részéről. Vagy talán neki nincs is szüksége az emberek segítségére, a maga világában csak ő maga lévén, mindenkit tud nélkülözni? Ez csak elmélet! A közösségből kiszakadt embernek — a remetének, vagy a magános szigetre került hajótöröttnek — a sorsa: a testi és lelki elvadulás. Emberek nélkül élni, részvét, segítség és segítség nélkül, önfeláldozás és szeretet nélkül lenni, azt jelenti: ember-telenné válni.

Az Epiktétos bölcsének azonban az a legnagyobb nyomorúsága, hogy *Isten nélkül marad*. Látszólag ellentmond ennek a véleménynek Epiktétosnak a vallásról szóló emelkedett tanítása. „A jámsorságot illetően az istennel szemben — tudnod kell — az a legfontosabb, hogy helyes nézetet alkoss rólok. Kétségtelenül léteznek és mindent szépen és igazságosan kormányoznak, neked pedig azt parancsolják, hogy engedelmeskedj nekik, nyugodj meg

mindenben, ami történik, jó szívet alkalmazkodj a helyzethez, mert a legjobb belátással intézik sorsunkat" (31). Úgy vélem, azonban, hogy azok az istenek, akikkel szemben a „helyes nézet” viszonyában van az ember, nem igen parancsolnak. Így el lehet jutni az isten fogalmához, de nem lehet találkozni az „élő” Istennel. Ez az Isten nem a mindenség parancsoló ura. Ez az Isten nem búsul, nem haragszik, nem viaskodik egy jobb emberi világért, nem ölti magára az ember porsátorát, hogy váltságot szerezzen; ez az Isten nem kötöz magához elszakíthatatlan kötélekkel. Az Epiktétos bölcsének sejtelve sem lehet a Pál apostol szent rabságáról: „Jaj nekem, ha az evangéliumot nem prédikálom!” Azt az Isten a bölcs a maga képére teremtette. A tiszta, zavartalan élet után vágyik — istene is az önmaga szemléletébe elmerült, tiszta, zavartalan lét, aki hívét bevonja a maga békéjébe. Ha azonban a bölcs magától is meg tudja valósítani ezt az életcél, akkor Istenre sincs szüksége. „Csak oly ügyekben fordulj jóslatokhoz, ... amelyekben vizsgálódásunk a kimenetelre irányul és sem az értelem, sem bárminő más mód nem nyújt lehetőséget a kérdéses ügy átlátására” (32). Csak ilyenkor — egyébként elég légy önmagadnak!

Mi marad hát ezekután támasz és vezér gyanánt a bölcs számára? A természet — „természet szerint élni” — ez a nagy parancs — és az értelem. Megérteni azonban a természet tanítását és válaszolni arra, amint megszólít; szörnyű módon nagy feladat. A természet nyitott könyv ugyan, mindenki olvashatja, de betűi hieroglifek — tudásunk, értelmi belátásunk, vágyaink és ösztöneink szerint más-másképpen olvassuk. A természet örök és ugyanaz, de lelünkön szűrődnek át mondanivalói s így a vezér mégis csak az eszes belátás marad.

Ész, értelem, bölcsesség, nagyszerű vezeték volna ezek, ha az emberi természet meg nem romlott volna. A keresztény ember tudja ezt: „a mi természetünk annyira megromlott, hogy mindnyájan bűnben fogantattunk és születünk”, ezért életéhez jobb vezeték keres, mint megromlott, váltsággraszorult önmagát. Epiktétos bölcsé azonban erről semmit sem tud, s ezért azt hiszi, hogy elég ő önmagának. Talán elég úgy, amint ő látja a cél; emberek között is társtalanul, önkéntes remeteségben élni s bezárni lelkünk palotájának vagy kunyhójának ajtaját, hogy oda be ne hatolhasson, nemcsak a külső világ kísértése, de be ne szűrődjék az emberi világ jajja és segítségülhívó kiáltása se. Itt, a maga teremtete korlátok között talán lehet elég bölcs önmagának. De ha lelkiismeretünk foglya annak a másik parancsnak: „tartozunk azzal, hogy egymás terhére hordozzuk”, ha az ember tudja, hogy életének csak úgy van értelme, mint Istentől emberekkel és emberekről rendelt életnek, akkor egyszerre rádöbben értelmének és minden más lelki képességének elégtelenségére és gyötrődve nyújtja ki kezét, hogy megtalálja egy önmagánál erősebb vezető kezét.

E hiányok mellett is szép és hasznos tanítások tárháza az Epiktétos könyvecskéje. Segít arra, hogy meglássuk; milyen balgatagul és hiábavalóan cselekszünk, amikor minden erőnket a hatalmunk alatt nem levő dolgok meghódítására fordítjuk és elszalasztjuk a számunkra adott örök értékeket. De csak akkor lesz igazán „mester és jóbarát”, ha önmagán túl utal, ha elirányít Krisztus evangéliumához, ahol nemcsak okos tanítások hangzanak, ahol nemcsak helyes nézetekhez jutunk, hanem a honnan a szabadság, a megváltás és az igazi élet örömhíre zeng felénk.

SZÉKELY JÁNOS.

Legújabb kiadványok:

Kaphatók az „Ifjú Erdély” Iratterjesztésében.

Andrási Tivadar: Jézus. ára 4.— P.

Barth Károly és Barth Henrik: Szempontok a Szentlélekről szóló tanhoz.

Fordította: Kozma Tibor, ára 2.— P.

Kálvin János: Magyarázata Máté, Márk és Lukács összhangba hozott evangéliumához. Fordította: Rábold Gusztáv. Synoptikus I. kötet 6·50 P, II. kötet 6.— P, III. kötet 6.— P, IV. kötet 7.— P. Mind a négy együtt 24.— P. — Kapható még az Ap. Csel. magyarázatának I-ső kötete, ára 10.— P. Ap. Csel. magyarázatának II-ik kötete, ára 12.— P.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Juhász István: A reformáció az erdélyi románok között. 276 oldal, ára 6.— P.

Katonának való füzetek, drb. à 20 fillér.

Nagy Mózes E.: A nő az Ige mérlegén. 30 f.

„ **A négyes.** 30 fillér.

„ **Levelező nagyasszonyok.** 30 f.

Kádár Géza: Ha meghalunk, az Úrnak halunk meg. Temetési beszédek. Szerző kiadása. 170 oldal, ára 6.— P.

Roy Krisztina: Napországbán. 2·50 P.

„ **Három barát.** 2.— P.

Felelős szerkesztő: DR. IMRE LAJOS. — Felelős kiadó: BEKESS KÁROLY. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvár, Hitler-tér 13. Református Theologia. Csekkszámia száma: 72.276.

Jordáky-nyomda, Kolozsvár, Hitler-tér 13. — Felelős vezető: Jordáky Lajos

A mi dalaink. VIII-ik, legújabb kiadás, ára 2.— P.

Zengjen Hálaének. X-ik kiadás, 90 fillér.

Dr. Kiss Ferenc: Hogyan készülünk a házasságra? ára 20 fillér.

Bántó Tercsi: Ibolyavirág. Kis színdarab gyermekeknek egy felvonásban, dalbetéttel, ára 20 fillér.

Két színdarab. 1.— P.

Debreczeni László: A mi művészetünk. (Fatornyos hazából.) „Ifjú Erdély“ kiadása, 130 oldal, több, mint 50 illusztrációval. ára 3.— P. Egyszerűbb kiadás ára 2.— P.

Fiers Elek: Isten pénzügyei. III. kiadás, 30 f.

Mózes A.: Szabó Sári néni. II. kiadás, 40 f.

Mózes András: Az erdélyi román reformáció kátéirodalma, ára 5 P.

Ráday Pál: Lelki hódolás. Imakönyv, ára füzve 2.50, kötve 12.— P.

László Dezső: Ige - Hít - Egyház, ára 4 P.

Kádár Géza: Templomi Imák, ára 7 P.

Minden magyarországi vallásos jellegű kiadvány kapható vagy beszerezhető az „Ifjú Erdély“ iratterjesztésében. A „Soli Deo Gloria“ Szövetség és „K. I. E.“ minden még kapható kiadványa, az „Exodus“ kiadványai (Karácsony Sándor könyvei stb.), valamint a „Bethlen Gábor“ könyvkereskedés és a „Studium“ kiadványai eredeti bolti árukon kaphatók. Új szorgalmi képek, bibliai mondásos képeslapok nagy választékban kaphatók.
